

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Л. М. Роєнко

**МЕТОДИКА НАВЧАННЯ
УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І
ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ:
ПРАКТИКУМ**

Навчальний посібник

Умань
Візаві
2022

УДК 373.3.016:811.161.2(075.8)

Р61

Рецензенти:

Кучеренко І. А., доктор педагогічних наук, професор кафедри практичного мовознавства Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Волошина Г. П., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії початкового навчання Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

*Рекомендовано до друку рішенням ради факультету початкової освіти
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
(протокол № 12 від 5 травня 2022 р.)*

Роєнко Л. М.

Р61 **Методика навчання української мови і літературного читання: практикум : навч. посіб. / Л. М. Роєнко ; МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини. – Умань : Візаві, 2022. – 121 с.**

Навчальний посібник призначено для самостійної роботи студентів спеціальності 013 Початкова освіта. Його зміст включає систему завдань та вправ, за допомогою яких уточнюються та поглиблюються поняття з дисципліни, а також створюються умови для практичного застосування знань.

УДК 373.3.016:811.161.2(075.8)

© Роєнко Л. М., 2022

ЗМІСТ

Передмова	5
Змістовий модуль 1. Методика навчання грамоти	7
<i>Практичне заняття 1.1. Аналіз науково-педагогічних проектів початкової школи. Основи навчання грамоти</i>	8
<i>Практичне заняття 1.2. Особливості добуквеного та буквеного періодів навчання грамоти</i>	11
<i>Практичне заняття 1.3. Розвиток мовлення і мислення в період навчання грамоти. Самостійна робота на уроках читання ..</i>	14
<i>Завдання для самостійної роботи за модулем «Методика навчання грамоти»</i>	16
Змістовий модуль 2. Методика навчання літературного читання ..	18
<i>Практичне заняття 2.1. Читання як вид мовленнєвої діяльності. Особливості уроків літературного читання</i>	19
<i>Практичне заняття 2.2. Методика роботи над прозовими творами</i>	21
<i>Практичне заняття 2.3. Методика роботи над байкою та віршем..</i>	23
<i>Завдання для самостійної роботи за модулем «Методика навчання літературного читання»</i>	25
Змістовий модуль 3. Методика вивчення елементів фонетики, словотвору, граматики та орфографії	26
<i>Практичне заняття 3.1. Методи і методичні прийоми навчання української мови в початковій школі. Методика вивчення морфемної будови слова.//</i>	27
<i>Практичне заняття 3.2. Формування граматичних понять в учнів початкової школи. Методика вивчення частин мови</i>	29
<i>Практичне заняття 3.3. Методика опрацювання розділу «Речення» у початковій школі</i>	32
<i>Практичне заняття 3.4. Методика навчання молодших школярів орфографії</i>	35
<i>Практичне заняття 3.5. Диктанти як важливий засіб формування в учнів орфографічно грамотного письма</i>	38

<i>Завдання для самостійної роботи за модулем «Методика вивчення елементів фонетики, словотвору, граматики та орфографії»</i>	41
Змістовий модуль 4. Методика розвитку зв'язного мовлення.	45
<i>Практичне заняття 4.1. Особливості формування навичок зв'язного мовлення на етапі початкової освіти. Методика опрацювання теми «Текст» у початковій школі.</i>	46
<i>Практичне заняття 4.2. Методика формування лексичних умінь і навичок учнів початкової школи.</i>	49
<i>Практичне заняття 4.3. Синтаксична робота в системі розвитку мовлення учнів.</i>	54
<i>Практичне заняття 4.4. Методика написання переказів.</i>	57
<i>Практичне заняття 4.5. Твір як вправа з розвитку зв'язного мовлення. Методика написання творів та есе у початковій школі.</i>	61
<i>Завдання для самостійної роботи за модулем «Методика розвитку зв'язного мовлення»</i>	64
Питання до підсумкового контролю	69
Тести підсумкового контролю	75
Додатки	95

ПЕРЕДМОВА

Модернізація національної системи освіти, її розбудова на компетентнісно орієнтованій основі актуалізує проблему підготовки вчителя до організації роботи в сучасній у початковій школі й вимагає від закладу середньої освіти подолання формалізму в професійній діяльності вчителя.

Отже, процес підготовки майбутніх учителів початкової школи насамперед вимагає підвищення рівня формування й розвитку їхніх науково-методичних знань, умінь і навичок; здатності до творчої науково-дослідної роботи; уміння бачити педагогічні проблеми; враховувати умови конкретних ситуацій, які постійно змінюються, реальний перебіг освітнього процесу; уміння аналізувати й упроваджувати в практику роботи сучасного закладу середньої освіти перспективний педагогічний досвід, сучасні технології навчання.

Ефективним і вагомим засобом освітнього процесу є науково-методична підготовка здобувача вищої освіти, створення умов для розвитку його творчого потенціалу, розвиток уміння швидко адаптуватися у ситуаціях, що змінюються.

У системі підготовки вчителя початкової школи однією з основних базових навчальних дисциплін є «Методика навчання української мови і літературного читання», мета якої – сформуванню у майбутніх учителів початкової школи знання з основних питань методики навчання грамоти, читання, граматики української мови, розвитку мовлення молодших школярів; ознайомити із сучасними вимогами до організації уроків мови та читання, озброїти студентів системою методів та прийомів навчання української мови та літературного читання молодших школярів в контексті вимог сучасної української школи.

У процесі вивчення курсу у студентів сформується такі компетентності:

а) предметні: володіння методами й прийомами навчання української мови та літературного читання у початковій школі, методами розвитку мовлення; здатність застосовувати набуті знання у процесі навчання української мови та літературного читання в початковій школі; спроможність здійснювати добір матеріалів для уроків; опанування ключовими компетентностями.

б) загальні: володіння державною мовою, здатність працювати з навчальною та педагогічною літературою; обізнаність з проблемами

дидактики, лінгводидактики; спроможність проводити науковий, методичний аналіз проблеми залежно від предмета дослідження; здатність здійснювати майбутню професійну діяльність в полікультурному середовищі.

в) фахові: володіння теоретичними знаннями й практичними вміннями у процесі навчання української мови та літературного читання; формування в учнів комунікативної компетентності через створення на уроці умов для практичної мовленнєвої діяльності; спрямування процесу навчання української мови та літературного читання на формування національно мовленнєвої особистості; розвиток вміння проєктувати освітній процес відповідно до вимог НУШ.

Якість професійної підготовки майбутніх учителів передбачає формування на основі глибоких теоретичних знань здобувачів вищої освіти практично-методичних умінь, необхідних учителеві у процесі навчання української мови та літературного читання в початковій школі; розвиток його професійної самостійності, інтересу до творчої педагогічної діяльності.

Пропонований навчальний посібник призначений для професійної підготовки здобувачів вищої освіти зі спеціальності 013 Початкова освіта й відповідає теоретичним положенням курсу «Методика навчання української мови і літературного читання», змісту навчальної та робочої програми. Посібник містить завдання для практичних занять, самостійної роботи, тести контролю навчальних досягнень з курсу та питання для підсумкового контролю.

Теми практичних занять безпосередньо пов'язані з теоретичним матеріалом методики української мови та літературного читання у початковій школі, а завдання мають різну спрямованість і ступінь складності, що дозволяє здобувачу вищої освіти оцінити рівень володіння спеціальними знаннями й раціональними способами вирішення лінгвометодичних та літературознавчих завдань, здатність трансформувати набуті знання в різні навчальні ситуації. Послідовність завдань в межах кожної теми дозволяє пройти шлях від вивчення наукової (лінгвістичної, психологічної, педагогічної, методичної) і навчально-методичної літератури через розв'язання методичних задач, проєктування власних методичних розробок до проведення самостійно розроблених уроків.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ГРАМОТИ

Після вивчення цього модуля здобувачі вищої освіти повинні знати:

- лінгвістичні і психологічні основи навчання грамоти;
- особливості навчально-методичних комплексів з навчання грамоти;
- зміст, методи та прийоми навчання грамоти;
- прийомами звукового аналізу і синтезу, звуко-буквеного аналізу;
- методику проведення різних видів читання і письма;
- методику роботи з розвитку мовлення і мислення в період навчання грамоти;

вміти:

- аналізувати чинні у практиці початкової освіти НМК з навчання грамоти;
- володіти методами, способами та прийомами ефективного навчання грамоти;
- ефективно діяти, розв'язуючи стандартні та проблемні методичні задачі, у процесі навчання грамоти в умовах сучасної української школи;
- аналізувати власну лінгвометодичну підготовку, виявляти слабкі сторони, робити цілеспрямовані кроки щодо її коригування та подальшого вдосконалення;
- володіти навичками самостійного пошуку наукової (психолого-педагогічної, лінгвістичної, психолінгвістичної, методичної) інформації, необхідної для навчання української мови у початковій школі.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1.1

Тема. Аналіз науково-педагогічних проєктів початкової школи.
Основи навчання грамоти.

Мета. Розкрити призначення програми та підручників з навчання грамоти; засвоїти сучасні вимоги програми з розділу «Навчання грамоти». З'ясувати ефективність методів навчання грамоти в історичному аспекті та обґрунтувати науково-методичні засади сучасного звукового аналітико-синтетичного методу

Питання для обговорення

1. Аналіз програм науково-педагогічних проєктів початкової школи:
 - 1) Мета і завдання змістових ліній мовно-літературної освіти проєкту «Нова українська школа».
 - 2) Особливості науково-педагогічного проєкту «Інтелект України».
 - 3) Освітня програма науково-педагогічного проєкту «На крилах успіху».
2. Психологічні та лінгвістичні основи методики навчання грамоти.
3. Засвоєння звукової системи української мови у взаємозв'язку з графічною.
4. Класифікація методів навчання грамоти.
5. Характеристика сучасного звукового аналітико-синтетичного методу навчання грамоти.
6. Прийоми звукового аналізу та звукового синтезу.

Практичні завдання*

1. Складіть семантичну карту «Зв'язок методики навчання української мови з іншими науками». Поясніть, як це впливає на лінгвометодичну підготовку вчителя початкової школи.
2. Проаналізуйте та порівняйте науково-педагогічні проєкти початкової школи та заповніть порівняльну таблицю.

*Всі практичні завдання виконуються письмово.

	НУШ	На крилах успіху	Інтелект України
Автор проєкту			
Мета навчання			
Завдання			
Методи			
Навчально-методичний комплекс			

3. Напишіть виступ-презентацію одного із проєктів (на вибір). У своїй презентації доведіть перевагу тій чи іншій програми у порівнянні з іншими.
4. Проаналізуйте, що в системі навчання грамоти є традиційним, а що новим. Письмово дайте відповідь на запитання: «У чому полягає удосконалення звукового аналітико-синтетичного методу навчання грамоти в останні десятиліття?»
5. Користуючись підручником чи посібниками, доберіть прийоми звукового аналізу для виділення голосного та приголосного звуків (за власним вибором).

Рекомендована література

1. Вашуленко М.С. Українська мова і мовлення в початковій школі. Київ, 2006. С.82–87.
2. Державний стандарт початкової освіти. URL : <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>
3. Єрмоленко С. Я., Бібік С. П., Тодор О. Г. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / За ред. С. Я. Єрмоленко. Київ, 2001. 223 с.
4. Коваль Г.П., Деркач Н.І., Наумчук М.М. Методика викладання української мови: навч. посібник. Тернопіль, 2008. 287с.

5. Концепція Нової української школи. URL : https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrain_ska-shkola-compressed.pdf
6. Методика навчання української мови в початковій школі: Навчально-методичний посібник / За ред. М.С. Вашуленка. Київ, 2011. 364 с.
7. Нормативна база з питань реалізації науково-педагогічного проекту «Інтелект України» в закладах загальної середньої освіти URL: <https://drive.google.com/file/d/1-kA12RrepjTo1EoaFr-e70QAa3yzn9JZ/view>
8. Типова освітня програма розроблена під керівництвом Р.Б. Шияна. URL : http://www.yrok.net.ua/load/nova_ukrajinska_shkola/normativna_baza_nush/tipova_osvitnja_programa_pid_kerivnictvom_r_b_shijana/316-1-0-7365
9. Типова освітня програма розроблена під керівництвом О.Я. Савченко. URL http://www.yrok.net.ua/load/nova_ukrajinska_shkola/normativna_baza_nush/tipova_osvitnja_programa_rozroblena_pid_kerivnictvom_o_ja_savchenko/316-1-0-7364
10. Цимбалару А. Д. Всеукраїнський експеримент як невід’ємний складник прогресивних змін в системі початкової освіти. *Початкова школа*. № 6. 2017. С. 1–4.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1.2

Тема. Особливості добуквеного та буквеного періодів навчання грамоти.

Мета. Ознайомити з періодами та етапами навчання грамоти, висвітлити завдання кожного етапу та особливості проведення аналітико-синтетичних вправ у цей період. Формувати вміння раціонально поєднувати прийоми роботи над звуком, словом, реченням.

Питання для обговорення

1. Загальнодидактичні та спеціально методичні вимоги до уроків навчання грамоти.
2. Мета і завдання добуквеного періоду навчання грамоти.
3. Формування в учнів початкових уявлень про висловлювання, речення, слово. Прийоми конструювання і моделювання речень.
4. Методика ознайомлення зі звуками мовлення, голосними та приголосними, твердими та м'якими приголосними звуками, наголосом, поділом слів на склади.
5. Прийоми усвідомлення понять: звук, позиція звуків у слові, тверда та м'яка вимова звуків.
6. Етапи буквеного періоду навчання грамоти, їх зміст і завдання.
7. Звуковий аналітико-синтетичний метод у навчанні читання першокласників.
8. Прийоми вивчення букв. Алфавітна назва букв.
9. Позначення м'якості приголосних на письмі буквами і, ь, я, ю, є.
10. Специфіка звукової роботи в буквений період. Звуко-складове моделювання і конструювання. Методика проведення мовного аналізу.

Практичні завдання*

1. Користуючись підручниками, запропонуйте:
 - прийоми ознайомлення з реченням;
 - прийоми навчання складоподілу та вправи на складоподіл.

*Всі практичні завдання виконуються письмово.

2. Використовуючи наочні засоби навчання, запропонуйте варіанти завдань для формування в учнів умінь читати: прямі склади ускладненої структури, цілі слова, сполучення слів.
3. Доберіть слова, з яких можна виділити звуки: [к], [л'], [р], [н'], [х], [т], [д'], [б], [а], [с'], [й].
4. Визначте, який звук можна виділити із поданих слів: *дзвін, сік, лійка, сир, школа, рись, щітка, осінь, стрічки, олівець, грач, лампа, край, джміль, рік.*
5. Підготуйте ескізи власної наочності (вибір букв за власним бажанням):
 - схеми-моделі структурного і звукового аналізу;
 - сюжетні малюнки;
 - набори предметних малюнків;
 - малюнкову азбуку;
 - рухому таблицю складів.
6. Продумайте систему роботи над звуком (звуками); дотримуйтеся послідовності в роботі над буквою, що позначає звук. Прийоми записуйте конкретно, завдання формулюйте з безпосереднім звертанням до дітей.
7. Підготуйте до вимови слів з виділенням:
 - першого звука в словах: *акула, дзвін, зуб, ліс, лис, син, сіль, олень;*
 - другого звука: *клен, трактор, слон, сніг, джміль, учень, осінь;*
 - останнього звука в словах: *чай, рука, тінь, мороз, брат, гриби;*
 - всіх звуків у словах: *хліб, школа, агрус, пісня, казка, пір'їна.*
8. Підберіть дидактичний матеріал і точно сформулюйте завдання:
 - на складання складових схем слів, які диктує учитель;
 - на встановлення відповідності між схемою і предметним малюнком;
 - на добір слів до поданих складових моделей.
9. Складіть звукові моделі слів: *радість, ведмідь, Україна, дзеркальце, сумління, солов'їний, свято, різьбяр.* Чи можна пропонувати ці слова для моделювання першокласникам?
10. Укладіть перелік із 15–20 слів, які не варто використовувати для звуко-буквеного аналізу у першому класі.

Рекомендована література

1. Вашуленко М., Вашуленко О. Про роботу над букварем нового видання. *Початкова школа*. 2018. № 8. С. 16–21.
2. Вашуленко М.С. Українська мова і мовлення в початковій школі. Київ, 2006. 268 с.
3. Винницький В. М. Наголос у сучасній українській мові. Київ, 1984. 160 с.
4. Кірик М. Навчання грамоти першокласників: психологічні та лінгвістичні основи. *Початкова школа*. 2012. №7. С. 49–51.
5. Коваль Г.П., Деркач Н.І., Наумчук М.М. Методика викладання української мови: навч. посібник. Тернопіль, 2008. 287с.
6. Кочерга О. Психофізіологічні особливості діяльності першокласників *Початкова школа*. 2005. № 3. С. 5–9.
7. Методика навчання української мови в початковій школі: Навчально-методичний посібник / За ред. М.С. Вашуленка. Київ, 2011. 364 с.
8. Пономарьова К. Компетентнісний підхід у навчанні грамоти першокласників. *Початкова школа*. 2012. № 9. С. 35–40.
9. Пономарьова К. Пріоритети в навчанні грамоти першокласників НУШ. *Початкова школа*. 2018. № 8. С. 21– 26.
10. Роговик. Л. Психолого-педагогічні аспекти навчання шестиліток читання і письма. *Початкова школа*. 2002. № 2. С. 11–12.
11. Типова освітня програма розроблена під керівництвом О.Я. Савченко. URL : http://www.yrok.net.ua/load/nova_ukrajinska_shkola/normativna_baza_nush/tipova_osvitnja_programa_rozrobлена_pid_kerivnictvom_o_ja_savchenko/316-1-0-7364
12. Українська мова. Буквар : підручник для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) Большакова І.О., Пристінська М.С. (2018)
13. Українська мова. Буквар : підручник для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) Іщенко О. Л., Логачевська С.П. (2018)
14. Українська мова. Буквар : підручник для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) Вашуленко М.С., Вашуленко, О.В. (2018)
15. Українська мова. Буквар : підручник для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) Захарійчук М. Д. (2018)
16. Українська мова. Буквар : підручник для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) Пономарьова К. І. (2018)

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1.3

**Тема. Розвиток мовлення і мислення в період навчання грамоти.
Самостійна робота на уроках читання.**

Мета. Сформувати методичні вміння для навчання аудіювання, удосконалення звуковимови, збагачення словникового запасу учнів. Розвивати уміння аналізувати, систематизувати та доцільно використовувати наочність та ілюстративний матеріал. Формувати вміння організовувати самостійну роботу учнів.

Питання для обговорення

1. Напрями роботи з розвитку мовлення в період навчання грамоти.
2. Прийоми удосконалення звуковимови.
3. Шляхи збагачення словникового запасу першокласників. Прийоми пояснення слів і виразів.
4. Словникові та словниково-логічні вправи в букварний період: їх значення, види та методика проведення.
5. Методика роботи над реченням і зв'язним висловлюванням.
6. Мовний матеріал, режим аудіювання, послідовність роботи. Методи і прийоми навчання аудіюванню.
7. Формування в учнів самостійності і читацької активності.
8. Методична система «Щоденні 5»: особливості впровадження в 1 класі.
9. Пропедевтика формування орфографічної навички в період навчання грамоти.

Практичні завдання*

1. Поясніть програмові вимоги до рівня підготовки учнів у розділах «Мовленнєва діяльність», «Взаємодіємо усно».
2. Перерахуйте, які види роботи проводяться на формування правильної вимови слів. Доберіть вправи для удосконалення звуковимови.
3. Схарактеризуйте основні способи пояснення значення слів. З текстів чинних «Букварів» (на вибір) до кожного способу доберіть по 3 слова та поясніть їх значення.

* Всі практичні завдання виконуються письмово.

4. Розробіть систему вправ ігрового характеру на засвоєння та уточнення значення слів.
5. Доберіть кілька наборів предметних малюнків для словниково-логічних вправ з різною дидактичною метою. Сформулюйте завдання до кожного набору малюнків.
6. Доберіть текст для аудіювання і перевірки засвоєння учнями цього тексту складіть перелік запитань.
7. Укладіть список дитячих творів для додаткового читання у 1 класі.
8. Запропонуйте різні види роботи над реченням і зв'язним мовленням у післябуквений період навчання грамоти.
9. Ознайомтеся з методичною системою «Щоденні 5». Запропонуйте завдання для кожного з етапів роботи.
10. Запропонуйте вправи для розвитку орфографічної зірності першокласників.

Рекомендована література

1. Для вчителів НУШ «Щоденні 5». Читання текстів по методу В. Едигея. Частина I. [Електронний ресурс] / 2018. – Режим доступу:<https://vseosvita.ua/library/dla-vciteliv-nus-sodenni-5citannatekstiv-po-metodu-v-edigea-castina-ii-73795.html>
2. Для вчителів НУШ «Щоденні 5». Читання текстів по методу В. Едигея. Частина II. [Електронний ресурс] / 2018. – Режим доступу:<https://vseosvita.ua/library/dla-vciteliv-nus-sodenni-5citannatekstiv-po-metodu-v-edigea-castina-ii-73795.html>
3. Методика навчання української мови в початковій школі: Навчально-методичний посібник / За ред. М.С. Вашуленка. Київ, 2011. 364 с.
4. Типова освітня програма розроблена під керівництвом Р.Б. Шияна. URL :
http://www.yrok.net.ua/load/nova_ukrajinska_shkola/normativna_baza_nus_h/tipova_osvitnja_programa_pid_kerivnictvom_r_b_shijana/316-1-0-7365
5. Типова освітня програма розроблена під керівництвом О.Я. Савченко. URL
http://www.yrok.net.ua/load/nova_ukrajinska_shkola/normativna_baza_nus_h/tipova_osvitnja_programa_rozroblena_pid_kerivnictvom_o_ja_savchenko/316-1-0-7364

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ за модулем «Методика навчання грамоти»*

Моделювання уроку навчання грамоти. Самоаналіз уроку.

Практичні завдання

1. Ознайомтесь з методичними рекомендаціями до уроків навчання грамоти.
2. Визначте структурні елементи уроків навчання грамоти
3. Оберіть тему уроку навчання грамоти
4. Побудуйте конспект уроку за розворотом сторінок чинного «Букваря» (за вибором).
 - 4.1. Ознайомтесь зі змістом матеріалу «Букваря» на вивчення певної букви.
 - 4.2. Для розробки планів уроків з читання і письма запишіть тему уроку, визначте тип уроку, мету, доберіть необхідні наочні посібники.
 - 4.3. Продумайте систему роботи над звуками чи звуком, дотримуючись послідовності роботи над буквою, що позначає звуки.
 - 4.4. Запишіть назви прийомів роботи, конкретні завдання для учнів, зміст виконуваної роботи.
 - 4.5. У роботі з букварем запишіть прийоми читання слів у колонках, завдання для вибіркового читання.
 - 4.6. Враховуючи різну підготовку дітей до школи, різний рівень сформованості у них навичок читання, продумайте різні завдання із схемами, моделями слів, диференційовані завдання для читання слів, речень, додаткових текстів.
 - 4.7. Сплануйте роботу над текстом, передбачаючи повторне читання з різними завданнями і перевіркою осмисленості читання.
 - 4.8. Продумайте підсумок уроку.
5. Побудова уроку письма в період навчання грамоти .
 - 5.1. Запишіть тему й мету уроку.
 - 5.2. Придумайте аналітико-синтетичні вправи зі звуками, які позначаються на письмі певною буквою.

* Всі завдання для самостійної роботи виконуються письмово.

- 5.3. Продумайте і сплануйте послідовність вивчення будови букви, засвоєння її конфігурації.
 - 5.4. Сплануйте рухавки.
 - 5.5. Розробіть схему складання моделей слів, звуко-буквеного аналізу.
 - 5.6. Продумайте роботу з розвитку мовлення з метою вдосконалення звуковимови, збагачення словника чи вдосконалення граматичного ладу мовлення.
 - 5.7. Запишіть питання для учнів у підсумку уроку.
6. Підготуйтеся до моделювання уроку в аудиторії.

Рекомендована література

1. Методика навчання української мови в початковій школі: Навчально-методичний посібник / За ред. М.С. Вашуленка. Київ, 2011. 364 с.
2. Типова освітня програма розроблена під керівництвом Р.Б. Шияна. URL :
http://www.yrok.net.ua/load/nova_ukrajinska_shkola/normativna_baza_nush/tipova_osvitnja_programa_pid_kerivnictwom_r_b_shijana/316-1-0-7365
3. Типова освітня програма розроблена під керівництвом О.Я. Савченко. URL
http://www.yrok.net.ua/load/nova_ukrajinska_shkola/normativna_baza_nush/tipova_osvitnja_programa_rozroblena_pid_kerivnictwom_o_ja_savchenko/316-1-0-7364
4. Українська мова. Буквар : підручник для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) Большакова І.О., Пристінська М.С. (2018)
5. Українська мова. Буквар : підручник для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) Іщенко О. Л., Логачевська С. П. (2018)
6. Українська мова. Буквар : підручник для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) Пономарьова К. І. (2018)
7. Українська мова. Буквар : підручник для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) Наумчук В. І., Наумчук М. М. (2018)
8. Українська мова. Буквар : підручник для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) Вашуленко М.С., Вашуленко О.В. (2018)
9. Українська мова. Буквар : підручник для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) Захарійчук М. Д. (2018)

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ

Після вивчення цього модуля здобувачі вищої освіти повинні знати:

- закономірності розвитку навички читання, її основних якостей;
- вимоги до техніки читання учнів на кінець кожного року навчання;
- мету і завдання уроків літературного читання в початковій школі;
- види та жанри літературних творів та особливості роботи над ними;
- етапи роботи над художнім твором, прийоми роботи на кожному етапі;
- особливості формування читацької самостійності;
- типи уроків класного і позакласного читання;
- принципи відбору дитячих книжок для уроків позакласного читання;

вміти:

- аналізувати літературні твори, виходячи з літературної специфіки тексту;
- розробляти, проводити і аналізувати уроки літературного читання;
- аналізувати зміст і методичний апарат підручників «Літературне читання» з метою кваліфікованого використання їх на уроках літературного читання;
- вести контроль за рівнем сформованості навички читання;
- добирати і проводити вправи для удосконалення навички читання відповідно до її формування.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 2.1

Тема. Читання як вид мовленнєвої діяльності. Особливості уроків літературного читання.

Мета. Засвоїти види, форми та компоненти техніки читання. Вчитися добирати прийоми роботи з формування повноцінних якостей читання. Опанувати структуру уроку читання та етапи роботи над художнім твором на уроках літературного читання.

Питання для обговорення

1. Види читання. Способи читання.
2. Якості повноцінної навички читання та шляхи її удосконалення.
3. Завдання уроку літературного читання.
4. Структура та зміст вивчення художніх творів на уроці літературного читання.

Практичні завдання*

1. Визначте вимоги програми до техніки читання в різних класах (2–4) початкової школи. Випишіть їх у таблицю.

Клас	Вид читання	Характер тексту	Обсяг тексту
------	-------------	-----------------	--------------

2. Підберіть зразки з чинних шкільних підручників для ілюстрації способів читання тексту.
3. Що розуміють під свідомістю читання? До обраного Вами тексту з підручників для початкової школи доберіть завдання на перевірку свідомості читання.
4. Підготуйтеся провести мікрофрагмент уроку на формування однієї з якостей читання.
5. Перерахуйте етапи опрацювання художнього твору (традиційний підхід). Охарактеризуйте кожен етап.

* Всі практичні завдання виконуються письмово.

Рекомендована література

1. Вашуленко О. В. Мовленнєва складова у структурі читацької компетентності молодшого школяра. *Початкова школа*. 2011. № 12. С. 16–21.
2. Вашуленко О. Емоційно-ціннісна складова у структурі читацької компетентності молодшого школяра. *Початкова школа*. 2013. № 1. С. 13–17.
3. Вашуленко О. Оцінювання читацької компетентності молодших школярів. *Початкова школа*. 2007. № 12. С. 16–20.
4. Вашуленко О.В. Читацька компетентність молодшого школяра: теоретичний аспект. Київ, 2011. 94 с.
5. Волошина Г. П. Особливості уроків читання та літературознавча пропедевтика у початковій школі : посіб. для студентів та учителів поч. кл. Умань, 2011. С. 18–20.
6. Волошина Г.П., Роєнко Л.М. Типи та особливості уроків української мови і літературного читання у початкових класах. Умань, 2013. 204 с.
7. Ємець А. А. Методика роботи з науково-пізнавальними творами в початкових класах. Навчальний посібник. Харків : Оберіг, 2009. 160 с.
8. Іванова Л. І. Формування читацької самостійності молодших школярів у системі позакласного читання. Рівне, 2008. 108 с.
9. Коваль Г. Урок читання у початкових класах. Спецкурс з методики викладання української мови. Навчально-методичний посібник для студентів педагогічного факультету. Тернопіль, 2003. 156 с.
10. Миколайчук М.В., Цимбалюк Л.І. Нетрадиційні методики навчання читання. Рівне, 1998.
11. Савченко О. Я. Методика читання у початкових класах. Київ : Освіта, 2007. 332 с.
12. Сучасні вимоги до читацьких умінь. Міжнародний досвід їх вимірювання URL: <http://sas1.at.ua/index/0-70>
13. Федоренко І.Т. Шляхи удосконалення техніки читання. *Початкова школа*. 1982. № 1. 18 с.
14. Федосюк Т. Формування навички свідомого читання. *Початкова освіта. Шкільний світ : Перша українська газета для першого вчителя*. 2014. №1. С. 47 – 50.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 2.2

Тема. Методика роботи над прозовими творами.

Мета. Засвоїти жанрові особливості оповідання, казки, легенди. Опанувати методикою роботи із оповіданням, казкою, легендою. Вчитися добирати ефективні прийоми роботи на кожному етапі уроку літературного читання.

Питання для обговорення

1. Жанрові особливості оповідання.
2. Особливості аналізу оповідання:
 - методика проведення бесід: вступної, аналітичної, узагальнюючої;
 - аналіз фактичного і образного змісту тексту;
 - робота з ілюстраціями до оповідання;
 - творчі роботи на основі тексту.
3. Загальні вимоги до аналізу образів-персонажів. Типові помилки в шкільному аналізі персонажів літературного твору.
4. Казка як літературний жанр. Класифікація казок.
5. Особливості роботи над казкою.
6. Специфіка опрацювання науково-пізнавальних статей і нарисів.
7. Методика вивчення легенди, притчі.

Практичні завдання*

1. Ознайомтесь з тематикою оповідань у підручниках з літературного читання 2–4 класів. Умовно згрупуйте їх за змістовими ознаками і тим, наскільки вони близькі життєвому досвіду учнів.
2. Підготуйте розповідь про способи первинного читання тексту. Яка його методика? Коли доцільно використовувати кожен з видів?
3. Розробіть фрагмент уроку на опрацювання оповідання.
4. Підготуйте повідомлення на тему: «Казка народна і казка літературна: спільні та відмінні риси».
5. Опишіть підготовчу роботу до української народної казки з підручників з літературного читання для 2–4 класів.

*Всі практичні завдання виконуються письмово.

6. У підручниках з літературного читання 2–4 класів знайдіть казки, в завданнях до яких стоїть вимога – прочитати твір в особах. Продемонструйте мікрофрагмент уроку: читання казки в особах.
7. На прикладі довільно обраної науково-пізнавальної статті розкрийте особливості проведення словникової роботи.
8. Підберіть зразки легенд і притч. Продемонструйте особливості їх аналізу.

Рекомендована література

1. Вашуленко О. В. Мовленнєва складова у структурі читацької компетентності молодшого школяра. *Початкова школа*. 2011. № 12. С. 16–21.
2. Вашуленко О. Оцінювання читацької компетентності молодших школярів. *Початкова школа*. 2007. № 12. С. 16–20.
3. Волошина Г. П. Особливості уроків читання та літературознавча пропедевтика у початковій школі : посіб. для студентів та учителів поч. кл. Умань, 2011. С. 18–20.
4. Волошина Г.П., Роєнко Л.М. Типи та особливості уроків української мови і літературного читання у початкових класах. Умань, 2013. 204 с.
5. Ємець А. А. Методика роботи з науково-пізнавальними творами в початкових класах. Навчальний посібник. Харків : Оберіг, 2009. 160 с.
6. Іванова Л. І. Формування читацької самостійності молодших школярів у системі позакласного читання. Рівне, 2008. 108 с.
7. Коваль Г. Урок читання у початкових класах. Спецкурс з методики викладання української мови. Навчально-методичний посібник для студентів педагогічного факультету. Тернопіль, 2003. 156 с.
8. Миколайчук М.В., Цимбалюк Л.І. Нетрадиційні методики навчання читання. Рівне, 1998.
9. Савченко О. Я. Методика читання у початкових класах. Київ : Освіта, 2007. 332 с.
10. Сучасні вимоги до читацьких умінь. Міжнародний досвід їх вимірювання URL: <http://sas1.at.ua/index/0-70>
11. Федоренко І.Т. Шляхи удосконалення техніки читання. *Початкова школа*. 1982. № 1. 18 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 2.3

Тема. Методика роботи над байкою та віршем.

Мета. Засвоїти жанрові особливості байки та вірша. Опанувати прийомами роботи над байкою та віршами кожному етапі уроку літературного читання.

Питання для обговорення

1. Байка як літературний жанр. Місце байки серед творів з «Літературного читання».
2. Особливості опрацювання байки у початковій школі:
 - аналіз фактичного змісту байки;
 - визначення головної думки байки;
 - розкриття алегорії та моралі байки.
3. Читання байки в особах.
4. Особливості опрацювання ліричних та епічних віршів.
5. Прийоми удосконалення якостей читання у роботі над віршем та байкою. Складання партитури творів.
6. Прийоми заучування напам'ять віршованих текстів.

Практичні завдання*

1. Розкрийте основні читацькі труднощі учнів під час байки.
2. На прикладі однієї з байок покажіть роботу над розкриттям алегорії та моралі.
3. У підручниках з літературного читання 2–4 класів оберіть байку продемонструйте читання її в особах.
4. Розкажіть напам'ять один з віршів, що вивчається у 4 класі.
5. Охарактеризуйте етапи роботи над ліричним віршем (поетичний твір для аналізу оберіть за бажанням). Розробіть конспект уроку аналізу ліричного вірша.
6. До визначених Вами вірша та байки розробіть партитуру тексту.

*Всі практичні завдання виконуються письмово.

Рекомендована література

1. Вашуленко О. Емоційно-ціннісна складова у структурі читацької компетентності молодшого школяра. *Початкова школа*. 2013. № 1. С. 13–17.
2. Вашуленко О. Оцінювання читацької компетентності молодших школярів. *Початкова школа*. 2007. № 12. С. 16–20.
3. Волошина Г. П. Особливості уроків читання та літературознавча пропедевтика у початковій школі : посіб. для студентів та учителів поч. кл. Умань, 2011. С. 18–20.
4. Волошина Г.П., Роєнко Л.М. Типи та особливості уроків української мови і літературного читання у початкових класах. Умань, 2013. 204 с.
5. Ємець А. А. Методика роботи з науково-пізнавальними творами в початкових класах. Навчальний посібник. Харків : Оберіг, 2009. 160 с.
6. Коваль Г. Урок читання у початкових класах. Спецкурс з методики викладання української мови. Навчально-методичний посібник для студентів педагогічного факультету. Тернопіль, 2003. 156 с.
7. Марко В. Основи аналізу літературного твору: Навч.-метод. посіб. для студ. і вчителів. Кіровоград: РВЦ КДПУ ім. В.Винниченка, 2003. 32 с.
8. Олійник Г. Виразне читання. Основи теорії : Посібник для вчителів. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2001. 224 с.
9. Савченко О. Я. Методика читання у початкових класах. Київ : Освіта, 2007. 332 с.
10. Сучасні вимоги до читацьких умінь. Міжнародний досвід їх вимірювання URL: <http://sas1.at.ua/index/0-70>

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

за модулем «Методика навчання літературного читання»

1. Розкрити поняття: ліричні твори, епічні твори, драматичні твори, фольклор, науково-пізнавальні твори, міф, легенда, переказ, п'єска-казка, драматизація, інсценізація.
2. Ознайомтесь з тематикою оповідань у підручниках з літературного читання. Умовно згрупуйте їх за змістовими ознаками і тим, наскільки вони близькі життєвому досвіду учнів.
3. Назвіть типи уроків читання в початковій школі. Назвіть типи уроків класного читання в початковій школі.
4. Підготуйте розповідь про способи первинного читання тексту. Яка його методика? Коли доцільно використовувати кожен з видів?
5. Поясніть прийоми пояснення незрозумілих слів. Наведіть декілька прикладів до окремо взятих оповідань.
6. Розкрийте систему роботи з малими фольклорними жанрами.
7. Схарактеризуйте специфіку опрацювання драматичних творів (дитячі п'єси, драматичні казки).
8. Назвіть основні етапи роботи над науково-популярним твором. У чому полягає відмінність роботи над науково-популярними творами і творами інших жанрів?
9. Розробіть 3 фрагменти уроків читання творів різних жанрів (за вибором). Виготовте наочність до одного з фрагментів.
10. Доберіть по дві загадки, дві скоромовки і два прислів'я, які використаєте у своїй педагогічній діяльності. Обґрунтуйте мету їх використання у освітньому процесі.
11. Охарактеризуйте два підходи до вивчення байок. Який з них на вашу думку є доцільнішим? Обґрунтуйте.
12. Поясніть, чим відрізняється методика вивчення епічних і ліричних віршів?
13. Розкрити поняття: читацька самостійність, самостійність читання. Схарактеризуйте основні етапи формування читацької самостійності.
14. Охарактеризуйте методичні передумови позакласного читання.
15. Розкрийте особливості позакласного читання на початковому етапі навчання.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3

МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ФОНЕТИКИ, СЛОВОТВОРУ, ГРАМАТИКИ ТА ОРФОГРАФІЇ

Після вивчення цього модуля здобувачі вищої освіти повинні знати:

- зміст та вимоги програми з української мови для учнів 2–4 класів відповідно до вимог Державного стандарту початкової освіти;
- вимоги до сучасного уроку української мови, типи уроків мови у початковій школі;
- структуру й технологію проведення уроків різних типів української мови у початковій школі;
- зміст підручників нового покоління з української мови для 2–4 класів;
- методи та прийоми навчання української мови учнів молодшого шкільного віку;

вміти:

- визначати тип та структуру уроку, формулювати мету, розробляти зміст, добирати дидактичний матеріал, створювати систему вправ, прогнозувати пізнавальну діяльність учнів;
- обирати та використовувати ефективні методи і прийоми вивчення мовних явищ (лексичних, фонетичних, словотворчих, морфологічних, синтаксичних) і вироблення в учнів вміння використовувати їх у мовленні відповідно до мовних норм, а також формувати усвідомлені графічні, орфографічні і пунктуаційні уміння і навички;
- проводити методичний аналіз матеріалу: встановлювати наступність і перспективність у його вивченні, співвідносити теоретичний матеріал з практичними вміннями, диференціювати матеріал за ступенем складності його засвоєння, виділяти в ньому головне;
- володіти методами діагностування рівня сформованості знань і умінь молодших школярів у сфері мовної освіти для підвищення якості освітнього процесу на рівні початкової загальної освіти.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 3.1

Тема. Методи і методичні прийоми навчання української мови в початковій школі.

Методика вивчення морфемної будови слова.

Мета. Ознайомити з методами і методичними прийомами навчання основ фонетики, граматики, морфемної будови слова, орфографії, лексикології у початковому курсі мови. Опанувати основні методи та прийоми, що використовуються при вивченні будови слова.

Питання для обговорення

1. Загальні поняття про методи і прийоми викладання української мови. Класифікація методів навчання української мови в початковій школі.
2. Мета і завдання вивчення морфемної будови слова у початковій школі.
3. Етапи вивчення морфемної будови слова в початковій школі
4. Методика розкриття понять: споріднені слова, спільнокореневі слова, основа слова, закінчення, корінь, префікс, суфікс.
5. Типи вправ щодо вивчення морфемної будови слова. Морфемний розбір.
6. Пропедевтика вивчення елементів словотвору. Види словотворчих вправ, методика їх проведення.

Практичні завдання*

1. Складіть карту знань на тему «Методи навчання української мови в початковій школі».
2. Проаналізуйте чинні підручники з української мови (2–4 клас) щодо методів пояснення нового матеріалу.
3. Підготуйте дидактичний матеріал (5 карток) на тему «Корінь слова. Спільнокореневі слова».
4. Проаналізуйте тему «Будова слова» щодо можливості створення проблемної ситуації. Наведіть 3 приклади проблемної ситуації під час вивчення означеної теми.
5. Розв'яжіть методичну задачу:
 - 1). Слова *сова* і *совок* багато учнів класу назвали спільнокореневими.

* Всі практичні завдання виконуються письмово.

Про які недоліки в роботі вчителя свідчить ця помилка?

- 2). Учень одержав завдання: від наведених іменників утворити спершу прикметники, а потім дієслова. Учень виконав завдання так:

Земля – земляний – заземлити.

Вода – водяний – водити.

Поясніть, правильно виконано завдання?

6. Доберіть приклади слів для морфемного аналізу в 2, 3, 4 класах. Вибір обґрунтуйте.
7. Підготуйте фрагмент уроку на одну з тем (за вибором): «Спільнокореневі слова. Корінь», «Префікс», «Суфікс» (3 клас). Проведіть його в аудиторії.

Рекомендована література

1. Вашуленко М.С. Українська мова і мовлення в початковій школі. Київ, 2006. 268 с.
2. Єрмоленко С. Я., Бібік С. П., Тодор О. Г. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / За ред. С. Я. Єрмоленко. Київ, 2001. 223 с.
3. Коваль Г.П., Деркач Н.І., Наумчук М.М. Методика викладання української мови: навч. посібник. Тернопіль, 2008. 287с.
4. Методика навчання української мови в початковій школі: Навчально-методичний посібник / За ред. М.С. Вашуленка. Київ, 2011. 364 с.
5. Українська мова з методикою навчання в початкових класах. Інтегрований курс / За ред. А.П.Каніщенко, Г.О.Ткачук. Київ, 2011. 232с.
6. Каніщенко А.П., Лісова С.І., Лісова А.П. «Будова слова» в початковій школі (Дидактична система вправ для 1-4 класів). Київ, 2000. 93 с.
7. Потоцька Т Ф. Лексична робота з розділу «Будова слова». *Початкова школа*. 1990. №1.
8. Савицька В.П. Словотворча робота при вивченні теми «Будова слова». *Початкова школа*. 1990. № 10.
9. Типові освітні програми для 3-4 класів НУШ (Савченко О. Я.) <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/3-4-dodatki.pdf>

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 3.2

**Тема. Формування граматичних понять в учнів початкової школи.
Методика вивчення частин мови.**

Мета. Визначити етапи та методику формування граматичних понять в початковій школі. Розкрити зміст програмових вимог і підручників щодо вивчення частин мови у початковій школі.

Питання для обговорення

1. Етапи та методика формування граматичних понять в учнів початкової школи.
2. Завдання, зміст і принципи вивчення частин мови в початковій школі.
3. Система вивчення іменника. Методика опрацювання граматичних понять роду, числа, відмінка іменників.
4. Програмові вимоги до вивчення прикметника у початковій школі. Методика опрацювання граматичних понять роду, числа, відмінка прикметників.
5. Система вивчення дієслова. Методика опрацювання граматичних понять роду, числа, особи, часу за лінійно-концентричним принципом побудови програми.
6. Програмові вимоги до вивчення займенника, прислівника, числівника у 4 класі.
7. Особливості вивчення займенника, прислівника, числівника.
8. Методика вивчення службових частин мови в початковій школі.
9. Труднощі вивчення граматики у початковій школі і шляхи їх подолання
10. Морфологічний розбір частин мови.

Практичні завдання*

1. Складіть схему, на якій вкажіть етапи формування граматичних понять. Який зміст і цілі роботи на кожному етапі?
2. Спираючись на програму, складіть таблицю словотворчих і граматичних понять над формуванням яких ви будете працювати у 2–4 класах. Які істотні ознаки цих понять вивчатимуть школярі?

*Всі практичні завдання виконуються письмово.

3. Розробіть проблемно-пошукові завдання для вивчення іменника в 2–4 класах.
4. Сформулюйте правила, за якими визначаємо рід іменників. Придумайте 3–4 вправи на визначення роду іменників.
5. Доберіть приклади завдань, які сприяють усвідомленню учнями значення прикметників у мовленні.
6. Запропонуйте 3–5 завдань для перевірки усвідомлення учнями прямого і переносного значення дієслів.
7. Доберіть диференційовані завдання і вправи до вивчення іменника, прикметника, дієслова у початковій школі.
8. Змодельуйте фрагмент уроку на одну з тем (за вибором): «Власні і загальні іменники (3 клас)», «Змінювання прикметників за числами (3 клас)», «Розпізнавання часових форм дієслів (3 клас)». Проведіть його в аудиторії. Змодельуйте фрагмент уроку, на якому використовується подане нижче завдання. При цьому вкажіть:

- етап уроку;
- мету використання;
- метод і прийоми роботи.

Поставити займенники у потрібному відмінку, записати утворені словосполучення.

Дивитися на (ми); приходити до (ти); розсердився на (ви); усміхався до (вона); згадав про (він); радію за (вона); спілкуватися з (ми).

9. Складіть тестові завдання з теми «Числівник» (4 клас) для перевірки знань учнів.
10. Доберіть вправи, які б допомогли учням усвідомити правопис прислівників.
11. Змодельуйте проблемну ситуацію на вивчення прийменника.
12. Запропонуйте завдання і вправи на морфологічний розбір частин мови.

Рекомендована література

1. Бадер В.І, Вивчення теми «Прислівник» у 4 класі. *Початкова школа*. 1993. № 3. С.18–21.
2. Белова І. Узагальнення вивченого про займенник: укр. мова, 4-й клас. *Початкова освіта*. 2009. № 47. С. 21–22.

3. Вашуленко М.С. Українська мова і мовлення в початковій школі. Київ, 2006. 268 с.
4. Гац Н.А. Ознайомлення школярів із займенником як засобом зв'язності тексту. *Початкова школа*. 1996. № 4. С.18–21
5. Демидчик Г. Зміст і форми вивчення прийменників з комунікативною метою. *Початкова школа*. 1999. № 6.
6. Дубовик С. Засвоєння теми «Прислівник» у 4 класі. *Початкова школа*. 2004. № 3. С. 12–14.
7. Зенченко Т. Компетентнісні орієнтири щодо вивчення теми «Прикметник» у 2 класі. *Початкова школа*. 2014. № 2. С. 13–16.
8. Коваль Г.П., Деркач Н.І., Наумчук М.М. Методика викладання української мови: навч. посібник. Тернопіль, 2008. 287с.
9. Костишин Н. Прикметник як частина мови: загальне значення, морфологічні ознаки. *Українська мова і література*. 2005. № 36. С. 17–18.
10. Методика навчання української мови в початковій школі: Навчально-методичний посібник / За ред. М.С. Вашуленка. Київ, 2011. 364 с.
11. Патлань Г. Українська мова. Іменник. 1-4 класи. Тернопіль, 2005. 88 с.
12. Петрусенко Н. Частина мови. Повторення вивченого про іменник: укр. мова (4 клас). *Початкова освіта*, 2009, № 39. С. 18–19.
13. Пишняк Н. Спостереження за роллю службових слів у реченні: українська мова (2 клас). *Початкова освіта*. 2009. № 47. С. 12–13.
14. Плесак О. 15 уроків з української мови. Розділ «Іменник», 1–4 класи: метод. посіб. Львів, 2013. 90 с.
<http://loippo.lviv.ua/files/2013/Metodyka/Poch-shkola/1-klas/Gramota/15-3.pdf>
15. Попович Н. Закріплення знань з теми «Числівник»: укр. мова. 4-й клас. *Початкова освіта*. 2009. № 47. С. 19–21.
16. Типові освітні програми для 1-2-х класів Нової української школи, розроблені під керівництвом О. Савченко та Р. Шияна
URL: <https://www.pedrada.com.ua/article/2706-tipov-osvtn-programi-dlya-1-2-h-klasv-nush>
17. Типові освітні програми для 3-4 класів НУШ (Савченко О. Я.) <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/3-4-dodatki.pdf>

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 3.3

Тема. Методика опрацювання розділу «Речення» у початковій школі.

Мета. З'ясувати зміст програмових вимог і матеріалу підручників щодо вивчення елементів синтаксису у початковій школі. Навчитися обґрунтовано вибирати методи і прийоми роботи над синтаксичними поняттями.

Питання для обговорення

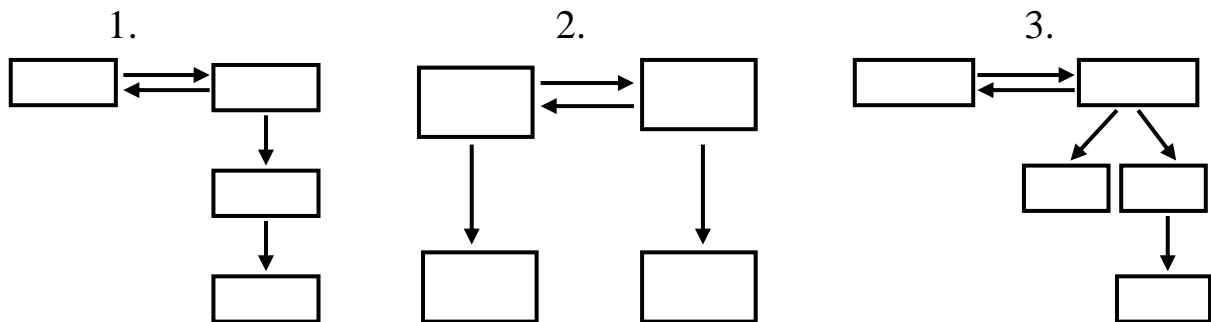
1. Аналіз програмових вимог щодо вивчення речення та словосполучення у 2–4 класах.
2. Етапи формування поняття про речення і його будову.
3. Робота над засвоєнням понять «основа речення», «головні члени речення».
4. Вивчення однорідних членів речення.
5. Види вправ на розвиток уміння виділяти словосполучення з речень та будувати нові словосполучення.
6. Види вправ із синтаксису і пунктуації.
7. Типові помилки у будові речень, шляхи запобігання їх.
8. Синтаксичний розбір простого речення.

Практичні завдання*

1. Складіть словничок термінів основних понять теми «Речення» у початковій школі.
2. Підготуйте такі види вправ щодо роботи з реченням початковій школі (окремо по 2 для кожного класу):
 - 1) вправи на основі зразка;
 - 2) конструктивні;
 - 3) творчі.
3. Поясніть, як навчити учнів визначати основу речення? Доберіть вправи, які можна використовувати на різних етапах засвоєння знань під час вивчення теми «Основа речення», проаналізуйте їх.
4. Доберіть 2–3 ускладнені однорідними членами і звертаннями речення, розберіть їх за схемою аналізу для учнів початкової школи.

*Всі практичні завдання виконуються письмово.

5. Доберіть різні види вправ для роботи з реченням під час повторення вивченого за рік у 2, 3 і 4 класах.
6. Складіть по 2 речення до кожної схеми:



7. Проаналізуйте подані нижче матеріали до одного із етапів (фрагментів) уроку вивчення нового матеріалу. Визначте його тему і сформулюйте мету. Змодельуйте урок, використовуючи запропонований нижче фрагмент.

Сприймання та засвоєння нового матеріалу.

Робота з текстом.

На партах лежать картки з текстом.

Граки.

Настала осінь. З дерев осипалося листя. Потім розгулялися дощі. Стало холодно. Жучки поховалися під кору дерев. Граки сиділи на тополі. Вони довго про щось кричали. А потім знялись і полетіли в теплі краї.

– Спишіть текст.

– Поставте запитання до підкреслених слів.

– Чи є зв'язок між двома підкресленими словами в реченні?

Доведіть.

– Чи можна сказати, що підкреслені слова є головними в реченні?

8. Визначте коло знань, які необхідні учням для виконання синтаксичного аналізу речення в кожному класі початкової школи. Зробіть розбір запропонованих речень і вкажіть, для якого класу їх можна пропонувати учням:

1). Рибка сплеснула в прозорій воді, блиснула проти сонця й сховалась.

2). Стежка звивалась у високій траві.

3). Осінь одягла дерева в різнокольорові сукні

- 4). Сніжинки падали на дахи, на землю, на дерева.
9. Назвіть, які пунктуаційні правила засвоюють учні. Наведіть приклади речень, у яких застосовуються ці правила.

Рекомендована література

1. Вашуленко М.С. Українська мова і мовлення в початковій школі. Київ, 2006. 268 с.
2. Єрмоленко С. Я., Бібік С. П., Тодор О. Г. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / За ред. С. Я. Єрмоленко. Київ, 2001. 223 с.
3. Методика навчання української мови в початковій школі: Навчально-методичний посібник / За ред. М.С. Вашуленка. Київ, 2011. 364 с.
4. Українська мова з методикою навчання в початкових класах. Інтегрований курс / За ред. А.П.Каніщенко, Г.О.Ткачук. Київ, 2011. 232с.
5. Типові освітні програми для 3-4 класів НУШ (Савченко О. Я.) <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/3-4-dodatki.pdf>
6. Типові освітні програми для 1-2-х класів Нової української школи, розроблені під керівництвом О. Савченко та Р. Шияна URL: <https://www.pedrada.com.ua/article/2706-tipov-osvtn-programi-dlya-1-2-h-klasv-nush>
7. Мельничайко О.І. Вивчення елементів синтаксису в початкових класах: Методичний посібник. Тернопіль, 2006. 72 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 3.4

Тема. Методика навчання молодших школярів орфографії

Мета. Ознайомити із змістом шкільного курсу орфографії у початковій школі. Розвивати методичні вміння, які ґрунтуються на засвоєнні принципів, методів навчання орфографії, основних видів вправ, спрямованих на формування в учнів правописних умінь.

Питання для обговорення

1. Особливості навчання орфографії у початковій школі. Аналіз підручників щодо вивчення орфографічного матеріалу.
2. Опора методики навчання орфографії на принципи українського правопису.
3. Основні правописні терміни. Поняття про орфограму, орфографічну пильність.
4. Типи орфографічних правил та методика їх опрацювання.
5. Умови успішного формування орфографічних навичок.
6. Види орфографічних вправ та їх системність.
7. Списування, його види та методика проведення.

Практичні завдання*

1. Згадайте принципи української орфографії. За підручниками з української мови для початкової школи 2–4 клас(на вибір) проаналізуйте орфограми вивчаються у початковій школі за схемою і зразком:

Тема	Принцип правопису	Методика і прийоми роботи
Правопис м'якого знака	Фонетичний принцип	Бесіда. Прийоми зіставлення вимови і написання слів: сад-сядь

2. За підручниками з української мови зробити перелік правил, які вивчаються у початковій школі (виписати назву і саме правило). Згрупуйте ці правила за класифікацією:

*Всі практичні завдання виконуються письмово.

- одноваріантні орфографічні правила;
- двоваріантні правила;
- правила-рекомендації.

3. Проаналізуйте задачу.

У контрольній роботі Василько *не* із словами *нехтувати, недочувати, недодавати, недовиконувати, недоглянути* написав окремо. Коли вчитель перевірів роботу, то підкреслив помилки у написанні наведених слів. Учень не міг зрозуміти, у чому справа, бо знав, що не з дієсловами пишеться окремо.

Як би ви допомогли Василькові?

4. Підберіть 3–5 проблемні ситуації на вивчення орфографічних правил.
5. Опишіть роботу над засвоєнням учнями 4-го класу правопису таких слів: *шеренга, інженер, механік, кілометр, дисципліна, аеродром, гвинтівка, трамвай, тролейбус*.
6. Проаналізуйте текст з точки зору наявності орфограм:

Осінь

Лісами та садами іде осінь. На ній золоте вбрання. На голові віночок із золотого колосся та осінніх квітів. В одній руці красуня несе плетений кошик. А з нього виглядають рум'яні яблука, соковиті сливи, янтарний виноград. У другій руці пишна паляниця.

Іде щедра осінь, частує всіх своїми дарами. Чарівниця про всіх дбає.

7. Складіть семантичну карту «Умови успішного формування орфографічних умінь молодших школярів».
8. Розробіть фрагмент уроку ознайомлення учнів третього класу з орфографічним правилом (на вибір). Включіть спостереження над мовним матеріалом, формулювання правила, аналіз формулювання.

Рекомендована література

1. Вашуленко М.С. Українська мова і мовлення в початковій школі. Київ, 2006. 268 с.
2. Коваль Г.П., Деркач Н.І., Наумчук М.М. Методика викладання української мови: навч. посібник. Тернопіль, 2008. 287с.
3. Методика навчання української мови в початковій школі: Навчально-методичний посібник / За ред. М.С. Вашуленка. Київ, 2011. 364 с.
4. Типові освітні програми для 1-2-х класів Нової української школи, розроблені під керівництвом О. Савченко та Р. Шияна URL: <https://www.pedrada.com.ua/article/2706-tipov-osvtn-programi-dlya-1-2-h-klasv-nush>
5. Типові освітні програми для 3-4 класів НУШ (Савченко О. Я.) <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/3-4-dodatki.pdf>
6. Українська мова з методикою навчання в початкових класах. Інтегрований курс / За ред. А.П.Каніщенко, Г.О.Ткачук. Київ, 2011. 232с.
7. Боднар Н. Психолого-педагогічні аспекти формування навички письма молодших школярів. *Початкова школа*. 2011. № 7. С. 25–29.
8. Будна Н.О., Гемзюк О.Р., Головка З.Л., Рядова С.І. 600 диктантів з української мови для початкової школи. 1–4 класи. Тернопіль, 2008. 112 с.
9. Вітюк В. Орфографічна грамотність: формуємо вміння писати без помилок. *Учитель початкової школи*. 2016. №5. С. 4–18.
10. Гайова Л. Робота із словами, вимову і написання яких потрібно запам'ятати. *Початкова школа*. 2006. № 10. С. 15–16.
11. Грона Н. Використання різних видів списування для вироблення стійкої орфографічної навички у другокласників. *Початкова школа*. 2009. № 10. С. 39–43.
12. Пасічник М. Використання нестандартних прийомів роботи над правописом словникових слів у 3 класі. *Початкова школа*. 2015. № 2. С. 11–16.
13. Прищепа О. Запобігання специфічним графіко-орфографічним помилкам молодших школярів. *Початкова школа*. 2015. № 11. С. 31–33.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 3.5

Тема. Диктанти як важливий засіб формування в учнів орфографічно грамотного письма.

Мета. Визначити місце диктантів у системі вивчення курсу української мови. Засвоїти види і методику проведення диктантів структуру уроку навчання грамоти, сучасні вимоги до нього. Формувати вміння добирати дидактичний матеріал для різних видів диктантів.

Питання для обговорення

1. Місце диктантів у системі вивчення шкільного курсу української мови.
2. Вимоги до текстів диктантів.
3. Види диктантів.
4. Методика проведення різних видів навчальних диктантів у початковій школі.
5. Контрольний диктант, методика його написання.
6. Критерії оцінювання письмових робіт учнів.
7. Аналіз результатів письмових робіт

Практичні завдання*

1. Доберіть текст словникового диктанту на вивчення синонімі (3 клас).
2. Розробіть диктант за методикою І.Т.Федоренка для 2 класу.
3. Підберіть зв'язний текст для контрольного диктанту в 4 класі. Визначте у ньому орфограми.
4. Доберіть матеріал для малюнквого диктанту.
5. За одним із текстів(на вибір) розробіть урок контрольного диктанту. Визначте, якої теми торкається текст.

Наша Україна

Широко простяглася наша рідна країна. Прекраснії землі.

Від краю до краю на її просторах визріває золотиста пшениця. Зеленіють безмежні поля цукрових буряків. Любо вітають нас золотими шапками стрункі соняшники. Вітер розчісує коси пишної кукурудзи. На степових просторах розгуляють великі стада худоби. Запашні сади оточують наші міста і села. Блискучі рейки залізниць густою сіткою

*Всі практичні завдання виконуються письмово.

вкривають землі України. Багато в Україні заводів, фабрик, електричних станцій.

Любіть та бережіть свою Україну!

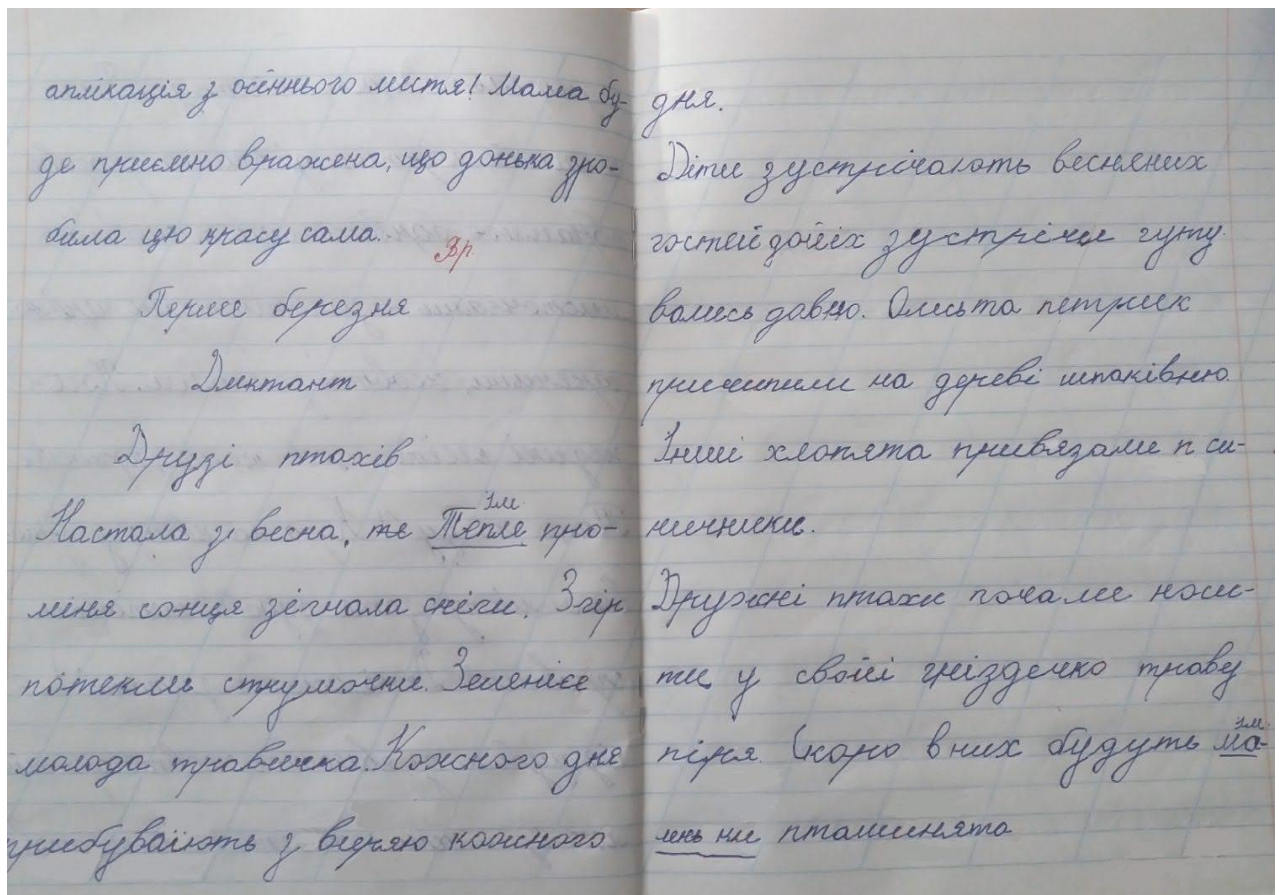
Як дзвенять сніжинки

Це було темного зимового вечора. Сонце сховалося за обрій. Стало тихо-тихо. Раптом з півночі насунула чорна хмара. Пливе над снігами. Падають сніжинки на землю. Я прислухаюся до тихого снігопаду і чую ніжний дзвін. Що воно дзвенить?

Вслухаюся і дивуюся. Дзвін лине від маленької ялинки. То дзвенять маленькі сніжинки. Висять на ялинкових гілочках, немов срібні дзвіночки, і дзвенять, дзвенять.

(За В. Сухомлинським)

6. Проаналізуйте вимоги до оцінювання письмових робіт учнів.
7. Користуючись критеріями аналізу письмових робіт виконайте аналіз помилок, допущених учнями у диктанті:



8. Сплануйте роботу над помилками під час уроку аналізу диктантів.

Рекомендована література

1. Боднар Н. Психолого-педагогічні аспекти формування навички письма молодших школярів. *Початкова школа*. 2011. № 7. С. 25–29.
2. Будна Н.О., Гемзюк О.Р., Головка З.Л., Рядова С.І. 600 диктантів з української мови для початкової школи. 1–4 класи. Тернопіль, 2008. 112 с.
3. Вашуленко М.С. Українська мова і мовлення в початковій школі. Київ, 2006. 268 с.
4. Вітюк В. Орфографічна грамотність: формуємо вміння писати без помилок. *Учитель початкової школи*. 2016. №5. С. 4–18.
5. Збірник диктантів з української мови. 1–4 класи. Н.П. Кидисюк. Харків, 2014. 224 с.
6. Коваль Г.П., Деркач Н.І., Наумчук М.М. Методика викладання української мови: навч. посібник. Тернопіль, 2008. 287с.
7. Методика навчання української мови в початковій школі: Навчально-методичний посібник / За ред. М.С. Вашуленка. Київ, 2011. 364 с.
8. Орієнтовні вимоги до контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи URL: <http://old.mon.gov.ua/img/zstored/files/1-2-08-%D1%96.pdf>
9. Прищепа О. Запобігання специфічним графіко-орфографічним помилкам молодших школярів. *Початкова школа*. 2015. № 11. С. 31–33.
10. Сапун Г. Збірник диктантів і завдань для тематичного опитування з української мови у початкових класах. Тернопіль, 2003. 176 с.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
за модулем
**МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ФОНЕТИКИ,
СЛОВОТВОРУ, ГРАМАТИКИ ТА ОРФОГРАФІЇ**

Типи, структура уроків мови у початковій школі. Сучасні вимоги до уроків мови.

1. Перерахуйте вимоги до уроків української мови у початковій школі.
2. Укладіть кластер «Типи уроків української мови у початковій школі».
3. Прочитайте фрагмент уроку. Спробуйте реконструювати весь урок. Який це тип уроку? Як це довести?

Актуалізація опорних знань.

– Доведіть, що слово *радість* іменник; *радісний* – прикметник, *радіти* – дієслово. Як ви це визначили? (За допомогою значень та запитань.)

– Визначте, до яких частин мови належать слова у реченнях:

Одне в світі Сонце і батьківська хата.

Сім соколят на одній подушці сплять.

– До якої частини мови ви віднесли слова *сім, одне*?

Мотивація навчальної діяльності учнів, повідомлення теми і мети.

– Отже, сьогодні ми познайомимося з новою частиною мови, яка називається «Числівник».

– Як ви гадаєте, чому її так назвали?

– На яких уроках ми найчастіше зустрічаємося зі словами-числівниками?

Правильно, на уроках математики ми вчимося рахувати, додавати, віднімати, множити, ділити, а на уроках мови навчимося правильно їх писати.

4. Прочитайте фрагмент уроку.. Який це тип уроку? Як його можна продовжити?

Мотивація навчальної діяльності учнів, повідомлення теми та мети уроку

– Отже, сьогодні ми дізнаємося про інші випадки написання певної групи слів з великої букви, які означають географічні назви. Це необхідно знати для того, щоб правильно їх писати.

Сприймання й усвідомлення учнями нового матеріалу:

а) спостереження й аналіз мовних явищ:

– Прочитайте записаний на дошці текст і скажіть, чому окремі слова пишуться з великої букви.

У західній частині України простяглися Карпатські гори. Найвища вершина Карпат – гора Говерла – має висоту 2061 м.

– Поясніть значення слів, що пишуться з великої літери.

– Подивіться, де на карті України знаходяться Карпатські гори (учитель показує на карті зазначені об'єкти).

– Висновки учнів: *(Крім тих випадків, які ми розглядали на минулих уроках, велика буква пишеться і в словах, що означають географічні назви. До географічних належать назви гір, морів, материків, озер, а також назви країн, міст, сіл, рік. Як пишуться назви країн, міст, сіл, річок ми вже знаємо, а тепер навчимося писати назви гір, морів, материків, озер).*

б) перевірка розуміння нового матеріалу:

Попереджувальний диктант.

Учень (за вибором учителя) перед написанням, пояснює правопис слів:

Через усю Україну, з півночі на південь, протікає Дніпро, одна з найбільших річок Європи, і впадає у Чорне море. З півдня нашу Вітчизну омиває ще одне море – Азовське.

– Розглянемо карту України і знайдемо географічні об'єкти, про які йшла мова у тексті (Учитель показує розміщення цих географічних об'єктів).

в) висновки, формулювання правила учнями:

– Отже, що ми розуміємо під поняттям «географічні назви»?

– Як потрібно писати географічні назви?

5. Запропонуйте різні форми перевірки домашнього завдання на уроках мови в 3–4 класах.

Методика роботи над засвоєнням елементів фонетики.

1. Запишіть порядок проведення фонетичного розбору. Розберіть за цим алгоритмом слова: *юнга, лебідь, боєць, подвір'я, блищить*.
2. Запишіть слова (не менше 10), в яких одна й та ж буква позначає різні звуки.
3. Наведіть приклади слів (не менше 10), в яких звуків би було більше ніж букв.
4. До методичного апарату доберіть завдання для учнів:
 1. *Запиши речення. Підкресли букви, якими позначені м'які приголосні звуки.*
 2. *Прочитай прислів'я. Підкресли букви, які позначають в словах два звуки.*
 3. *Змініть у словах наголос так, щоб змінилося їхнє значення: ...*
5. Змодельуйте фрагмент уроку, на якому використовується поданий нижче текст. При цьому вкажіть:
 - етап уроку;
 - мету використання;
 - метод і прийоми роботи.

Спишіть слова. Поставте, де потрібно, апостроф. Доведіть свою думку.

М_ята, в_яжу, реп_ях, в_юн, черв_як, Р_ябко, п_явка, р_ядно, м_який, п_ятниця.
6. Доберіть вправи, які б допомогли учням усвідомити різницю між:
 - а) звуком і буквою;
 - б) голосним і приголосним звуками;
 - в) приголосними твердими і м'якими.
7. Перевірте, чи знаєте ви напам'ять український алфавіт та чи не помиляєтесь у назвах букв. Розробіть систему завдань (або доберіть із підручників), які б учителі використали для засвоєння дітьми українського алфавіту (за вимогами програми 2-го класу) та вироблення вміння користуватись знанням алфавіту у роботі зі словником.

Рекомендована література

1. Біляєв О. М. Лінгводидактика рідної мови : навч.-метод. посіб. Київ, 2005. 180 с.
2. Вашуленко М.С. Українська мова і мовлення в початковій школі. Київ, 2006. 268 с.
3. Вашуленко М. Нормативне наголошування слів – важлива ознака літературного мовлення. *Початкова школа*. 2015. № 1. С. 17–21.
4. Волошина Г.П., Роєнко Л.М. Типи та особливості уроків української мови і літературного читання у початкових класах. Умань, 2013. 204 с.
5. Єрмоленко С. Я., Бібік С. П., Тодор О. Г. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів. Київ, 2001. 223 с.
6. Коваль Г. Звуко-буквений аналіз на уроках української мови у початкових класах. Тернопіль, 2004. 80 с.
7. Коваль Г.П., Деркач Н.І., Наумчук М.М. Методика викладання української мови: навч. посібник. Тернопіль, 2008. 287с.
8. Методика навчання української мови в початковій школі: Навчально-методичний посібник / За ред. М.С. Вашуленка. Київ, 2011. 364 с.
9. Пономарьова К. Сучасний урок української мови: компетентісно орієнтовані цілі та структура. *Початкова школа*. №1. 2015. С.21–26.
10. Українська мова з методикою навчання в початкових класах. Інтегрований курс / За ред. А.П. Каніщенко, Г.О. Ткачук. Київ, 2011. 232с.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 4

МЕТОДИКА РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ

Після вивчення цього модуля здобувачі вищої освіти повинні:
знати:

- лінгводидактичні, психологічні основи розвитку усного (діалогічного і монологічного) та писемного мовлення учнів;
- основні терміни і поняття, що становлять науковий апарат методики розвитку зв'язного мовлення;
- методи і прийоми управління мовленнєвим розвитком дітей;

вміти:

- визначати вікові та індивідуальні особливості мовленнєвого розвитку учнів;
- формувати у школярів мовленнєві уявлення і поняття, а також уміння усвідомлено використовувати отримані знання у своїй мовленнєвій діяльності;
- розвивати та удосконалювати уміння молодших школярів створювати власні зв'язні висловлювання (усні та письмові);
- передбачити і усувати найбільш типові помилки у творчих роботах учнів;
- творчо і ефективно використовувати отримані знання в процесі розвитку мовлення учнів початкової школи;
- проектувати окремі уроки і цикли уроків розвитку мовлення на різних етапах навчання.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 4.1

Тема. Особливості формування навичок зв'язного мовлення на етапі початкової освіти. Методика опрацювання теми «Текст» у початковій школі.

Мета. Ознайомити з науковими основами мовленнєвого розвитку учнів. Опанувати основи лінгвістики тексту в початковій школі; ознайомити з методичними прийомами та видами вправ з теми «Текст». Формувати у студентів конструктивні уміння у процесі моделювання фрагментів уроків.

Питання для обговорення

1. Програмові вимоги до розвитку зв'язного мовлення молодших школярів.
2. Методи розвитку мовлення.
3. Роль тексту у формуванні мовної та мовленнєвої компетенції учнів.
4. Вимоги програми до вивчення теми «Текст». Уявлення про текст, які мають бути сформовані в учнів початкової школи.
5. Методика ознайомлення з типами текстів.
6. Методичні прийоми ознайомлення з поділом тексту на абзаци, будовою тексту.
7. Засоби зв'язку між частинами тексту, необхідність знайомити з ними учнів початкових класів.
8. Вправи для розвитку в учнів загальномовленнєвих, комунікативних і текстотворчих умінь.
9. Методика формування в молодших школярів елементарних уявлень про стилі мовлення.
10. Ознайомлення учнів з елементами ділового мовлення.

Практичні завдання*

1. Проаналізуйте програмові вимоги щодо знань, умінь, навичок учнів з розвитку мовлення (по класах):

Тема	2 клас	3 клас	4 клас
------	--------	--------	--------

* Всі практичні завдання виконуються письмово.

2. До кожного з методів розвитку мовлення доберіть приклади мовленнєвих вправ.
3. Схарактеризуйте вміння, які необхідно сформувати в молодших школярів у процесі роботи над темою «Текст».
4. Доберіть по 3 тексти-розповіді, тексти-описи, тексти-міркування на одну й ту ж тему. Пояснити, за якими ознаками учні навчаються їх розрізняти.
5. Напишіть текст-розповідь (тема на вибір), визначте у ньому засоби міжфразового зв'язку.
6. Розробіть дидактичний матеріал для ознайомлення учнів з елементами ділового мовлення.
7. Розробіть фрагмент уроку на вивчення тексту (тема і клас на вибір).

Рекомендована література

1. Богуш А.М. Мовленнєвий розвиток дітей від народження до 7 років. Київ, 2010. 374 с.
2. Варзацька Л.О. Навчання мови та мовлення на основі тексту. Київ, 1986. 104 с.
3. Варзацька Л.О., Шевченко Л.М. Методика розвитку зв'язного мовлення молодших школярів. Кам'янець-Подільський, 2001. 204 с.
4. Вашуленко М.С. Українська мова і мовлення в початковій школі. Київ, 2006. 268 с.
5. Гац Н. А. Роль засобів міжфразового зв'язку у розвитку мовлення молодших школярів. *Початкова школа.* 1990. № 7.
6. Дем'яненко С. Формування мовленнєвого поняття текст у дітей шестилітнього віку. *Початкова школа.* 2003. № 7. С. 10–14.
7. Державний стандарт початкової освіти. URL : <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-rochatkovoyi-osviti>
8. Джежелей О., Коваленко О, Ємець А. Практична методика розвитку мовлення молодших школярів. Київ, 2007. 112 с.
9. Кашуба Л. Ознайомлення молодших школярів з функцією абзацу. *Початкова школа.* 2001. №5.
10. Коваль Г.П., Деркач Н.І., Наумчук М.М. Методика викладання української мови: навч. посібник. Тернопіль, 2008. 287с.

11. Лобчук О. Знання про текст як система орієнтирів у побудові висловлювань різних типів. Початкова школа. 2002. № 4.
12. Лобчук О. Навчання мовленнєвої діяльності на уроках мови. Київ, 2011. 120 с.
13. Лобчук О., Гудзик І. Мовленнєва діяльність на уроках рідної мови: 2-4 класи. Київ, 2006. 118 с.
14. Мельничайко В.Я. Лінгвістика тексту в шкільному курсі української мови. Київ, 1986. 168 с.
15. Методика навчання української мови в початковій школі: Навчально-методичний посібник / За ред. М.С. Вашуленка. Київ, 2011. 364 с.
16. Силор Е. Вправи для розвитку в учнів загальномовленнєвих, комунікативних і текстотворчих умінь. *Початкова освіта*. 2001. № 6.
17. Типові освітні програми для 1-2-х класів Нової української школи, розроблені під керівництвом О. Савченко та Р. Шияна
URL:: <https://www.pedrada.com.ua/article/2706-tipov-osvtn-programi-dlya-1-2-h-klasv-nush>
18. Типові освітні програми для 3-4 класів НУШ (Савченко О. Я.) <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/3-4-dodatki.pdf>
19. Українська мова з методикою навчання в початкових класах. Інтегрований курс / За ред. А.П.Каніщенко, Г.О.Ткачук. Київ, 2011. 232с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 4.2

Тема. Методика формування лексичних умінь і навичок учнів початкової школи.

Мета. Визначити завдання лексичної роботи у початковій школі. Засвоїти методи і прийоми словникової роботи в початковій школі та способи семантизації слів.

Питання для обговорення

1. Завдання вивчення лексикології у початковій школі. Основні принципи опрацювання лексичних тем.
2. Формування поняття про слово. Прийоми тлумачення лексичного значення слів.
3. Види вправ з лексики та методика їх проведення.
4. Система роботи над прямим і переносним значенням слів.
5. Роботи над багатозначністю слова.
6. Роботи над синонімами
7. Методики вивчення антонімів.
8. Ознайомлення з омонімами.
9. Специфічні прийоми навчання фразеології у початковій школі.
10. Прийоми попередження лексичних помилок.
11. Методика лексичного розбору.

Практичні завдання*

1. На основі аналізу чинних програм з української мови зробити висновок про обсяг знань і умінь, які необхідно сформулювати в учнів при вивченні лексичного матеріалу.
- 2.
3. Знайдіть в тексті слова, зміст яких потрібно уточнити, а інших пояснити. Визначити прийоми пояснення незрозумілих слів.

Синиччина пора

Холодно. Пронизливо завиває у верховітті вітер, десь раз у раз жалібно скрипить гілка.

А коли вщухне вітер, густий туман розіллється навкруги і падає великими краплинами з гілок на землю. Та раптом над

*Всі практичні завдання виконуються письмово.

головою лунає веселий посвист синиці. За якусь хвилину парк немов оживає, світлішає – звідусіль линуть голоси моторних пташок. Тільки вони одні пожвавляють цю пору року. Синиці – птахи лісові, але літньої пори вони мало помітні серед зелені і численних пернатих. Восени синиці не залишають рідних місць, а збираються у зграї і мандрують по лісах, міських парках, садках.

У такій осінній зграйці – уся синича рідня. Ось велика синиця. Зі споду вона жовтого кольору. Голова і горлечко чорні. Щоки білі, а спинка зеленувата.

У голубої синиці на білій голівці блакитний «капелюшок». Московка трохи менша за неї. Голівка і шия її чорні, на щоках і тім'ячку білі плями, спинка попеляста, низ білуватий.

Сірувато-буру синицю – гренадерку легко впізнати по гостроверхому чубчику на голові. У довгохвостой синиці майже кругле тільце і довгий ступінчастий хвіст. Її прозвали ополонівкою, бо зовні вона нагадує ополоник – круглу ложку на довгій ручці.

Кожен член мандрівної зграї синиць шукає їжу на своєму поверху, на своїй ділянці. Великі синиці – на товстих гілках. Лазоревки – в найхімерніших позах звисають з самих кінчиків тонких гілочок. Московки нишпорять по кущах. Чубаті синички копошаться у соснах, ялинах. Довгохвості – на верхівках високих дерев. Конкуренції між ними немає. А гуртом легше небезпеки уникнути. Хто перший помітить ворога, подасть сигнал тривоги, вся зграя – пурх! – і сховається.

Синиці – корисні пташки. В народі кажуть: синиця – невелика птиця, проте пара синиць сад від гусені збереже.

Володимир Пархоменко

4. Визначте, в якому рядку подано багатозначні слова (не омоніми). Вкажіть, у якому класі початкової школи вивчають цей матеріал. Відповідь обґрунтуйте.
- а) морж (тварина), морж (людина, яка купається взимку), перо (птаха), перо (приладдя для письма), крило (птаха), крило (літака);
 - б) лист (дерева), лист (фанери), пара (чобіт), пара (подружжя);
 - в) освічений (освітлений), освічений (людина, яка має освіту);
 - г) лава (предмет для сидіння), лава (маса, що вивергається вулканом).

5. Із збірки віршів для дітей Ліна Костенко «Бузиновий цар» випишіть 5 слів і поясніть їх значення за зразком:

ТУРИСТ

Тлумачення слова: людина, яка здійснює мандрівку.

Транскрипція: [тури'ст]

Етимологія слова. Термін «туризм» з'явився у Франції у XVIII ст. Оскільки англійська і французька мови ґрунтуються на латині, то можна погодитися, що слово «туризм» походить від латинського *tornus*, що в перекладі означає: «рух по колу». На початку XIX ст. в Англії побачила світ книга «Anecdotes of English language», в якій мандрівник був названий туристом.

Спільнокореневі слова: туристичний,

Синоніми: мандрівець, мандрівник, подорожній.

Словосполучення: справжній турист, втомлений турист.

Речення: 1. Турист з Чикаго подорожував Україною в дорогому спортивному автомобілі. 2. У парку скрізь поставлені лавочки. Тут відпочивають туристи.

6. Змоделюйте фрагмент уроку, на якому використовується поданий нижче текст. При цьому вкажіть:

- етап уроку;
- мету використання;
- метод і прийоми роботи.

мугикав	йде
суперечка	шум
дріботить	співав
гамір	сварка

7. Змоделюйте проблемну ситуацію на тему «Пряме і переносне значення слів».

8. Якої теми торкається означений матеріал. Яке завдання ви запропонуєте учням на цьому матеріалі.

А. Вітер, вітерець, вітрище.

Завиває, скиглить, свище.

Вітер, розбійник, пустунець, гонець.

Б. Діброва – ... (ліс, перелісок, пуца, хаща, праліс, лісопарк).

Тихо – ... (беззвучно, нечутно, безшелесно, потиху).

Шелестіло (листя) –... (шурхотіло, шуміло, шепотіло).

В. Вчений іде, а неук слідом спотикається.
Більше думай, а менше говори.
Нових друзів май, а старих не забувай.

9. Розгляньте завдання і визначте, з якою метою воно запропоновано молодшим школярам.

У словосполученнях *чистий комірець, чиста вода, чисте небо* замінити прикметник *чистий* (-а, -е) синонімами.

10. Яке завдання ви запропонуєте учням, якого класу і з якою метою до таких словосполучень?

Давати перцю. Море по коліна. Вченому світ, а невченому тьма. Язик без кісток, що хоче лопоче. На всі чотири сторони. Мало говори, а багато діла роби.

11. *Робота в групах.* На основі теоретичного матеріалу про систему вправ для вироблення вмінь користуватись синонімами, антонімами, багатозначністю слів, складіть різні типи вправ і систематизуйте їх у порядку наростання труднощів.

12. Підготуйте конспект уроку на вивчення синонімів, антонімів, багатозначних слів (на вибір).

Рекомендована література

1. Варзацька Л.О., Шевченко Л.М. Методика розвитку зв'язного мовлення молодших школярів. Кам'янець-Подільський, 2001. 204 с.
2. Вашуленко М.С. Українська мова і мовлення в початковій школі. Київ, 2006. 268 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Ред. В.Т.Бусел. Київ, 2007. 1736 с.
4. Каніщенко А., Солдатова Л. Етимологічний аналіз слів – активізуючий засіб розвитку зв'язного мовлення. *Початкова школа.* – 1997. – № 9.
5. Коваль Г.П., Деркач Н.І., Наумчук М.М. Методика викладання української мови: навч. посібник. Тернопіль, 2008. 287с.
6. Лисиченко Л. Лексикологія сучасної української літературної мови. Семантична структура слова. Харків, 1977. 135 с.

7. Методика навчання української мови в початковій школі: Навчально-методичний посібник / За ред. М.С. Вашуленка. Київ, 2011. 364 с.
8. Петренко І. Система вправ і завдань на практичне засвоєння української фразеології молодшими школярами. *Початкова школа*. 2018. № 3. С. 22–26.
9. Підлісна Г.Г. Збагачення активного словника молодших школярів. *Початкова школа*. 1990. №2. С. 15–19.
10. Полєвікова О. Шляхи збагачення словникового запасу першокласників. *Наукові записки. Серія : Педагогіка*. 2009. № 4. С. 78–83.
11. Пономарьова К. І. Увиразнення синонімами мовлення молодших школярів. *Початкова школа*. 2001. № 4. С. 23–26.
12. Соловець Л. Фразеологізми як засіб формування культури спілкування молодших школярів. *Початкова школа*. 2006. № 6; 7. С. 19–22.
13. Типова освітня програма початкової освіти: Мовно-літературна освітня галузь/Під кер. Р. М. Шияна. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednyaosvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>
14. Типові освітні програми для 1-2-х класів Нової української школи, розроблені під керівництвом О. Савченко та Р. Шияна URL: <https://www.pedrada.com.ua/article/2706-tipov-osvtn-programi-dlya-1-2-h-klasv-nush>
15. Типові освітні програми для 3-4 класів НУШ (Савченко О. Я.) URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/3-4-dodatki.pdf>
16. Українська мова з методикою навчання в початкових класах. Інтегрований курс / За ред. А.П.Каніщенко, Г.О.Ткачук. Київ, 2003. 232с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 4.3

Тема. Синтаксична робота в системі розвитку мовлення учнів.

Мета. З'ясувати зміст програмових вимог і матеріалу підручників з української мови щодо особливостей вивчення речення в системі розвитку мовлення. Навчитись обґрунтовано обирати методи і прийоми роботи у процесі вивчення синтаксичних понять.

Питання для обговорення

1. Методика роботи над реченням і словосполученням в системі роботи з розвитку мовлення учнів.
2. Види вправ зі словосполученнями.
3. Синтаксичні вправи в системі роботи з розвитку мовлення учнів.
4. Навчання учнів встановлювати смисловий і граматичний зв'язок між словами у реченні.
5. Удосконалення умінь учнів будувати речення залежно від мети та ситуації спілкування.
6. Робота над реченням у процесі удосконалення самостійно написаного тексту.
7. Типові помилки у будові речень, шляхи запобігання їх.

Практичні завдання*

1. Проаналізуйте в підручниках з української мови для 2–4 класів початкової школи розділ «Речення». Визначте, які види роботи над реченням в системі роботи з розвитку мовлення проводяться в кожному класі.

2 клас	3 клас	4 клас
--------	--------	--------

2. Виділіть речення з тексту. Сформулюйте завдання, яке ви поставите учням перед виконанням цієї вправ. Вкажіть, у якому класі початкової школи вивчають цей матеріал.

Білокоса чарівниця зима примчала на білому коні у сади і парки торкнулася чарівною паличкою верхівок дерев і заіскрилися на них кришталеві шати срібні мережані намітки, білі пишні платтячка на землі

*Всі практичні завдання виконуються письмово.

іскриться гаптований килим у високому холодному небі повільно пливуть хмари, ніби великі білі кораблі.

3. Встановіть зв'язок слів у реченнях шляхом постановки питань від головних слів до залежних. Вкажіть, у якому класі початкової школи вивчають цей матеріал.

Місяць повільно плыв між хмарами. Друзі вирішили йти на прогулянку в сосновий ліс. Повернулись лелеки здалека до рідної хати.

4. Виконайте вправи на побудову речень.

А). До першого речення попереднього завдання поставте якомога більше запитань так, щоб кожне з них стосувалося різних слів речення.

Б). Поширте поступово просте речення за допомогою запитань (За зразком у підручнику¹ за ред. М.С. Вашуленка – с. 337) : *Зійшло сонце.*

В). Висловіть одну й ту ж думку різними реченнями за зразком у підручнику за ред. М.С. Вашуленка, с. 338: *На узліссі біля старого дуба грибники зупинилися перепочити.*

Г). Складіть по 3 речення до кожної схеми:

1. ... _____ = = =
2. ... = = = ... _____ .
3. _____ ... = = =
4. _____ = = =

5. До методичного апарату доберіть завдання для учнів:

А). Склади речення за опорними словами.

Б). Склади речення зі словами, що вивчаються на уроці (тема і клас на вибір).

В). З дужок вибери потрібні за змістом слова і запиши речення.

Г). Поділи тексту на окремі речення.

6. До текстів вправ доберіть методичний апарат.

Вправа 1.

В'ється, між, швидка, берегів, зелених, річка голубі, сонце, у, світле, віконця, зазирає на, виблискували, самоцвітами, сонці, роси, краплі

Вправа 2.

¹Методика навчання української мови в початковій школі: Навчально-методичний посібник / За ред. М.С. Вашуленка. Київ, 2011. 364 с.

У дідусевому садку доспіли
У дідусевому садку доспіли ... , ... ,

Вправа 3

Наш народ славиться щедрістю миролюбністю талановитістю
Сьогодні діти гуляли не в лісі а в парку

Вправа 4.

Діти читають художні книжки.
Пішли в кіно, Оксано.
Чому з'являється роса?

7. Розробіть 3 творчі вправи на побудову речень.
8. Підготуйте фрагмент уроку розвитку мовлення на побудову речень, використавши дібрані вами вправи (клас на вибір).

Рекомендована література

1. Варзацька Л.О., Шевченко Л.М. Методика розвитку зв'язного мовлення молодших школярів. Кам'янець-Подільський, 2001. 204 с.
2. Вашуленко М.С. Українська мова і мовлення в початковій школі. Київ, 2006. 268 с.
3. Методика навчання української мови в початковій школі: Навчально-методичний посібник / За ред. М.С. Вашуленка. Київ, 2011. 364 с.
4. Мельничайко О. І. Українська мова. Вивчення елементів синтаксису в початкових класах: Методичний посібник. Тернопіль, 2006.
5. Методика навчання української мови в початковій школі: Навчально-методичний посібник / За ред. М.С. Вашуленка. Київ, 2011. 364 с.
6. Типові освітні програми для 1-2-х класів Нової української школи, розроблені під керівництвом О. Савченко та Р. Шияна
URL:: <https://www.pedrada.com.ua/article/2706-tipov-osvtn-programi-dlya-1-2-h-klasv-nush>
7. Типові освітні програми для 3-4 класів НУШ (Савченко О. Я.) <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/3-4-dodatki.pdf>
8. Українська мова з методикою навчання в початкових класах. Інтегрований курс / За ред. А.П.Каніщенко, Г.О.Ткачук. Київ, 2011. 232с.
9. Христіанінова, Р.О.: Просте речення в шкільному курсі української мови. Київ 1991. 144 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 4.4

Тема. Методика написання переказів.

Мета. Ознайомити із змістом програмових вимог до написання переказів у початковій школі. Засвоїти методику проведення уроку написання переказу. Розвивати мовний та методичний потенціал студентів.

Питання для обговорення

1. Формування чотирьох груп узагальнених умінь монологічного мовлення.
2. Місце переказів у системі розвитку зв'язного мовлення.
3. Види переказів, передбачених чинною програмою. Специфіка творчих переказів.
4. Структура уроку написання переказу та уроку аналізу учнівських переказів.
5. Методика проведення переказів: підготовка до переказу; складання плану; мовний аналіз тексту переказу.
6. Характеристика збірників переказів, розвиток уміння користуватися ними.
7. Моделювання фрагмента уроку

Практичні завдання*

1. Складіть карту знань на тему «Методика написання переказів».
2. Сформулюйте вимоги до переказів.
3. Оформіть колективний збірник переказів на краєзнавчу тематику.
4. Прочитайте тексти. Чи можливе проведення переказу за цими текстами? В якому класі? Якого виду?

1. Птахи – наші друзі

Зима – найхолодніша пора року. Йде сніг, і дмуть вітри. А нині снігу так багато й стоять сильні морози. Важко виживати птахам лютою зимою.

* Всі практичні завдання виконуються письмово.

У мене є брат. Він добра людина і майстер на всі руки. Він вирішив допомогти беззахисним птахам. Мій брат змайстрував годівничку для птахів. Я щодня кладу туди хліб і сало.

Тепер птахи прилітають за їжею. Вони жваво клюють і весело щебечуть. Мені здається, що вони своїм щебетом дякують нам з братом. Їхній щебет схожий на дитячий багатоголосий хор.

Настане літо, і птахи допоможуть врятувати наш сад від небажаних комах. Варто берегти птахів взимку. Вони – наші друзі. (101слово)

2. Соловей

Соловей – одна з найпоширеніших у нас співучих пташок. Все пір'ячко у неї одноманітного бурого кольору, а на животику – світліше і переходить у білий колір.

Соловей живиться тільки комахами. Тому на зиму він відлітає в теплі краї. Навесні солов'ї повертаються на батьківщину саме тоді, коли дерева і кущі одягають своє зелене вбрання. Солов'ї відшуковують свої старі гнізда і починають співати.

У глухих лісах солов'ї не тримаються. Вони живуть на узліссях, на берегах річок, у садових кущах, квітниках, де ростуть троянди.

У всьому світі немає іншої пташки, яка б співала краще від солов'я. (92 слова)

5. Визначте методику підготовки до написання переказу за визначеним вами текстом. Складіть план до тексту. Проаналізуйте правописну складність тексту, визначте можливі недоліки дитячих висловлювань.
6. Доберіть тексти для детального і вибіркового письмових переказів тексту для 3 і 4 класів. Складіть план до текстів.
7. Підготуйте конспекти уроків написання стислого (1) і творчого (2) переказів розповідного тексту в 4 класі. Підготуйтеся до моделювання фрагменту уроку в аудиторії.

1. Совеня

Неподалік від невеличкого будинку лісника у великому дуплі старої берези було гніздо сови. Під березою у траві Дем'яно й Миколка знайшли пухнасте сіре совеня з пошкодженим крилом. Воно безпорадно тріпотіло одним крильцем і тужливо пищало, бо не могло злетіти.

Діти забрали маленького птаха. Дома вони перев'язали поранене крильце совеняти й посадили пташку в клітку. У

клітці вимостили пір'ям м'якеньке кубельце. Дмитрик виніс велику клітку на ґанок. Кожного вечора біля ґанку з'являлася сова й перегукувалася зі своїм малям. Совеня відповідало їй протяжним писком.

Незабаром крильце у пташеняти зажило. Діти віднесли совеня на волю, до рідного гнізда.

2. Нездогадлива донька

Неля сиділа в кріслі й читала книжку. Стомлена мати натирала підлогу. Дівчинка просила маму, щоб вона відпочила й не поспішала.

Та мама квапилася. Сьогодні вони з донькою йдуть у ляльковий театр.

Неля знову просила маму трішечки посидіти. Але мама мовчки дотирала підлогу. Потім заходилася мити вікна в кухні.

Дочка залишила читати книжку. Вона заглядала то з одного боку, то з другого й не замовкала. Прохала, щоб мама на другий день прибрала в кухні. А мама чомусь поралася далі.

Після обіду Неля почала вдягатися. Мама наче навмисне шукала собі роботу. Вона мила посуд, чистила виделки та ложки. Донька розсердилася. Вона вимагала, щоб мама ввечері закінчила роботу, бо їм треба поспішати в театр.

Мама сумно глянула на доньку, зітхнула:

– Ти, Нелю, не вмієш по-справжньому жаліти.

Донька замислилась. Не змогла догадатися, як треба жаліти маму. А ви здогадалися?

За І. Пастирем

Рекомендована література

1. Варзацька Л.О., Шевченко Л.М. Методика розвитку зв'язного мовлення молодших школярів. Кам'янець-Подільський, 2001. 204 с.
2. Вашуленко М.С. Українська мова і мовлення в початковій школі. Київ, 2006. 268 с.
3. Дівакова І. Українська мова. Усні та письмові перекази. Збірник текстів. 1–4 класи. Київ, 2014. 88 с.
4. Кидисюк Н.П., Хомуленко Т.Б. Збірник переказів з української мови для початкових класів. Харків, 1999. 224 с.
5. Коваль Г.П., Деркач Н.І., Наумчук М.М. Методика викладання української мови: навч. посібник. Тернопіль, 2008. 287с.
6. Коченгіна М.В. Як навчити вашу дитину писати перекази і твори. Харків, 2009. 96с.

7. Кравчук Д. М. Писемне мовлення учнів 1–3 класів: Посібник для вчителів. Київ, 1984.
8. Лобчук О. Навчання мовленнєвої діяльності на уроках мови. Київ, 2011. 120 с.
9. Методика навчання української мови в початковій школі: Навчально-методичний посібник / За ред. М.С. Вашуленка. Київ, 2011. 364 с.
10. Паламарчук Л. Перекази з української мови. 1-4 клас. Тернопіль, 2003.
11. Тернавська Т.П., Маркотенко Т.С. Збірник переказів з української мови. Київ, 1998.
12. Типова освітня програма початкової освіти: Мовно-літературна освітня галузь/Під кер. Р. М. Шияна. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednyaosvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>
13. Типові освітні програми для 1-2-х класів Нової української школи, розроблені під керівництвом О. Савченко та Р. Шияна URL.: <https://www.pedrada.com.ua/article/2706-tipov-osvtn-programi-dlya-1-2-h-klasv-nush>
14. Типові освітні програми для 3-4 класів НУШ (Савченко О. Я.) <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/3-4-dodatki.pdf>

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 4.5

Тема. Твір як вправа з розвитку зв'язного мовлення. Методика написання творів та есе у початковій школі.

Мета. Ознайомитися з методикою написання творів у початковій школі та методикою проведення уроку написання твору. Опанувати основними методи і прийоми написання есе. Розвивати мовний та методичний потенціал студентів.

Питання для обговорення

1. Твір в системі роботи з розвитку зв'язного мовлення.
2. Класифікація творів.
3. Етапи роботи над шкільним твором.
4. Особливості роботи над творами різних видів.
5. Есе як жанр літератури. Класифікація есе.
6. Особливості змісту та побудови есе у початковій школі.

Практичні завдання*

1. Схарактеризуйте підготовчі вправи до написання творів.
2. Проаналізуйте план твору. Чи відповідає він темі? Обґрунтуйте свою думку. Відредагуйте план твору, якщо це потрібно.
 - У травневому лісі
 1. Зачарований ліс.
 2. Життя розпочинається.
 3. Весняний дощик.
3. Складіть план і доберіть мовний матеріал для написання твору (опорну групу лексики, фразеологічні сполучення, прислів'я, крилаті вирази, метафоричні словосполучення та інше (зразок – додаток Г)) на тему «Весняні клопоти ластівки».
4. Розробіть конспект уроку написання твору на основі власних спостережень на одну із тем: «Щасливий день», «Літні канікули біля моря», «Осінній маскарад», «Новорічна ялинка», «Мати справжнього друга – велике щастя».
5. Доберіть по 3 зразки есе для 3 та 4 класів початкової школи.

* Всі практичні завдання виконуються письмово.

6. Складіть есе на одну з тем:

«Чи можуть пишатися мною мої батьки?»»,

«Що б я змінила у своїй школі?»»,

«Що я думаю про свою Батьківщину?»»,

«Що потрібно для щастя»

«Справжня краса людини»,

«Мое бачення сучасної школи»,

«Що дає мені навчання в університеті»,

«Приємно творити добро»,

«Якби я була чарівником, я б ...».

7. Проаналізуйте есе учня стосовно дотримання вимог до його написання:

Тринадцяте листопада
Домашня робота
За що я люблю (не люблю) осінь
Есе

Осінь – це чудова пора року. Восени збирають дозрілий врожай. Осінь розмалює все різнобарвними фарбами. Листя на деревах стає жовто-барвистим. Відлітають у вирії журавлі. Тутуються до зими тварини. Готують зручні кірки, готують запаси на зиму.

Осінь перетворення загаровують своїми барвами.

В осінню пору кидає нас до школи шкільний дзвоник. Щороку при зустрічі з однокласниками я відчуваю себе старшою на один рік. Ось тому мені подобається осінь.

Рекомендована література

1. Варзацька Л.О., Шевченко Л.М. Методика розвитку зв'язного мовлення молодших школярів. Кам'янець-Подільський, 2001. 204 с.
2. Вашуленко М.С. Українська мова і мовлення в початковій школі. Київ, 2006. 268 с.
3. Вашуленко М.С., Дубовик С. Робота над власним висловлюванням (есе) на уроках української мови. *Початкова школа*. 2017. №9. с.6–11.
4. Глазова О.П. Есе як вид роботи з розвитку писемного мовлення школярів. *Методичні діалоги*. 2010. №5. URL: <http://www.ippo.org.ua/files/>
5. Есе – що таке, як писати, твір есе, приклади. URL: <http://schoolteacher.klasna.com/uk/site/ese--shcho-take-yak-pisat.html>
6. Колот М. Творчі види робіт на уроках української мови. *Початкова школа*. 2018. № 3. С. 15–19.
7. Коченгіна М.В. Як навчити вашу дитину писати перекази і твори. Харків, 2009. 96с.
8. Кравчук Д. М. Писемне мовлення учнів 1–3 класів: Посібник для вчителів. Київ, 1984.
9. Латковська Т. Складання творів за ілюстраціями. *Початкова школа*. 2015. № 3. С. 25–27.
10. Лобчук О. Навчання мовленнєвої діяльності на уроках мови. Київ, 2011. 120 с.
11. Методика навчання української мови в початковій школі: Навчально-методичний посібник / За ред. М.С. Вашуленка. Київ, 2011. 364 с.
12. Пономарьова К.І. Вивчення есе на уроках української мови в 3-4 класах. URL: <https://www.slideshare.net/ippo-kubg/34-66949714>
13. Типові освітні програми для 3-4 класів НУШ (Савченко О. Я.) URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/3-4-dodatki.pdf>
14. Шендеровський К. С. Як написати успішне есе. Методичні рекомендації до написання есе. URL: http://journalib.univ.kiev.ua/ese_gol_2.doc.
15. Шостак Г. Написання тексту-опису з елементами міркування. Пейзаж С. І. Васильківського «На Дінці». *Початкова освіта*. 2003. № 2. С. 34–39.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
за модулем «Методика розвитку зв'язного мовлення»

Тема. Методика формування діалогічного мовлення молодших школярів.

1. Розвиток мовлення на вимовному рівні. Говоріння як вид мовленнєвої діяльності.
2. Особливості діалогу як форми мовлення. Види діалогу.
3. Види вправ на побудову діалогів.
4. Особливості роботи над засвоєнням учнями правил мовленнєвого етикету.
5. Складіть діалоги-зразки на всі типи вправ на побудову діалогів:
 - на основі прочитаного тексту;
 - на продовження тексту у вигляді діалогу;
 - за ситуацією (Наприклад, на вулиці ви зустрічаєте туриста, який заблукав);
 - за змістом картини;
 - за початком реплік;
 - за змістом вірша;
 - на задану тему (за прислів'ям);

Тема. Методика вивчення будови текстів, їх аналіз та редагування.

1. Основні групи мовленнєвих вправ на основі тексту.
2. Навчання молодших школярів редагувати тексти.

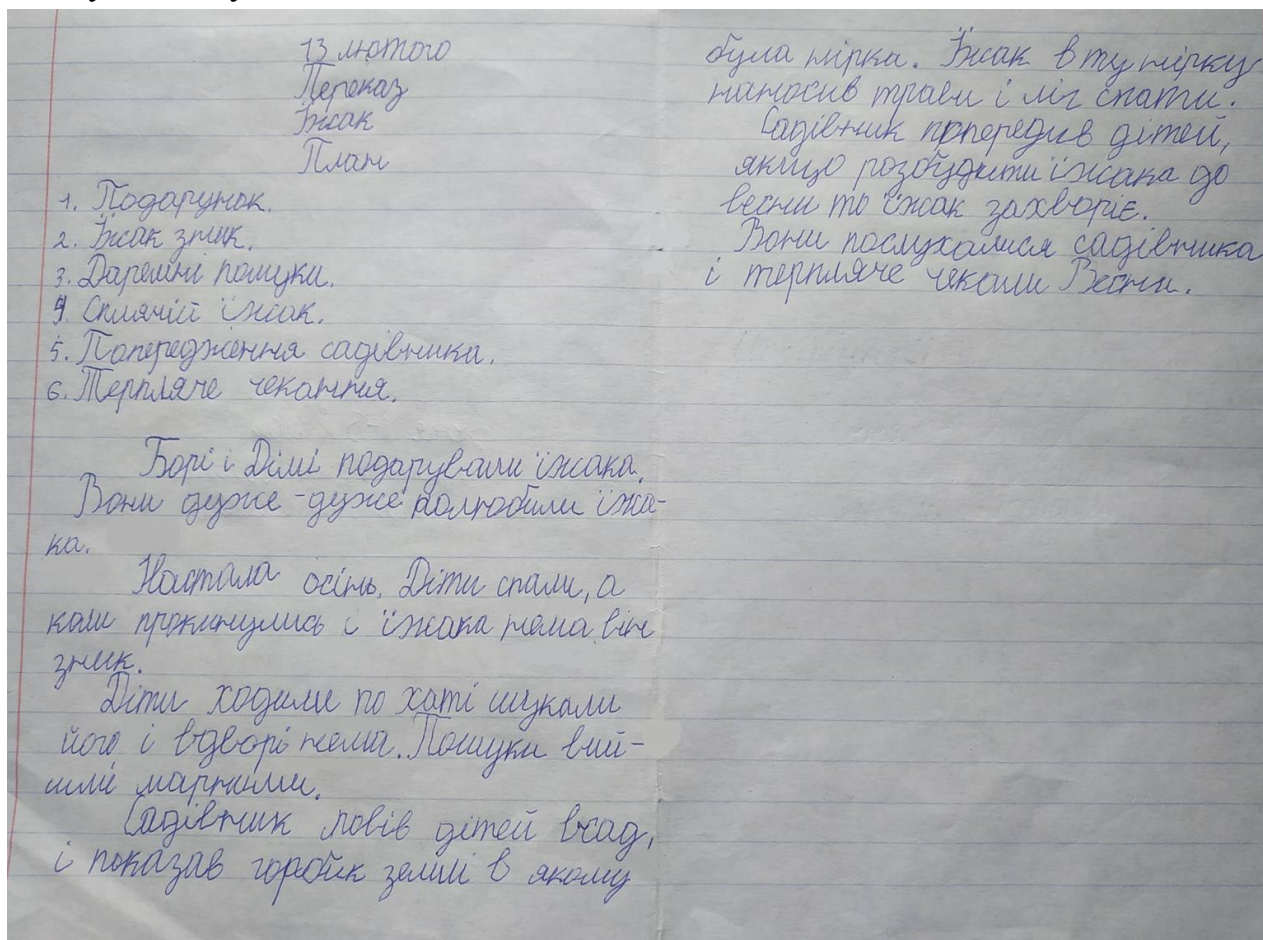
Тема. Методика формування аудіативних умінь

1. Аудіювання як вид мовленнєвої діяльності. Вимоги до текстів для аудіювання.
2. Система вправ для навчання аудіювання.
3. Критерії оцінювання аудіювання.
4. Доберіть тексти для аудіювання у кожному класі.
5. До обраних текстів розробіть запитання та завдання на:
 - усвідомлення фактичного змісту тексту;
 - запам'ятовування послідовності подій;
 - на співвіднесення почутого тексту з малюнком.

6. До текстів розробіть тести для перевірки навичок аудіювання.
7. Розробіть фрагмент уроку на етапі аудіювання.

Тема. Методика роботи над помилками.

1. Критерії аналізу творів та переказів.
2. Норми оцінювання учнівських переказів і творів.
3. Мовленнєві помилки учнів, їх типи, та причини виникнення.
4. Методика роботи над лексичними, морфологічними, синтаксичними, стилістичними помилками.
5. Структура уроку аналізу учнівських переказів і творів.
6. На прикладі власноруч написаного тексту проілюструйте планування роботи з попередження помилок.
7. Користуючись критеріями аналізу переказів виконайте аналіз помилок, допущених учнями.



8. Складіть схеми роботи над помилками за зразком (Додаток Є):

№ п/п	Види помилок	Суть помилки
1	Змістові (З)	
2	Лексичні (мовленнєві) (Л)	
3	Граматичні (Г)	
4	Орфографічні	
5	Пунктуаційні (V)	
6	Стилістичні (С)	

Рекомендована література

1. Большакова І. Ситуативна навчально-мовленнєва діяльність школярів на уроках укр. Мови. *Початкова школа*. 2002. № 10.
2. Варзацька Л.О. Навчання мови та мовлення на основі тексту. Київ, 1986. 104 с.
3. Варзацька Л.О., Шевченко Л.М. Методика розвитку зв'язного мовлення молодших школярів. Кам'янець-Подільський, 2001. 204 с.
4. Вашуленко М.С. Українська мова і мовлення в початковій школі. Київ, 2006. 268 с.
5. Гац Н. А. Роль засобів міжфразового зв'язку у розвитку мовлення молодших школярів. *Початкова школа*. 1990. – № 7.
6. Глазова О. Ситуативні вправи для формування умінь і навичок діалогічного мовлення. *Дивослово*. 2003. № 3. С. 36–38.
7. Гуцалюк Т. Урок розвитку зв'язного мовлення у 2 класі з використанням технології «Сторітелінгу». *Початкова школа*. 2018. № 2. С. 15–17.
8. Гудзик І.П. Навчаємо слухати розуміти українську мову. *Рідні джерела*. 1998. №1–2. С.14–17.
9. Джежелей О., Коваленко О, Ємець А. Практична методика розвитку мовлення молодших школярів. Київ, 2007. 112 с.
10. Дівакова І. Українська мова. Усні та письмові перекази. Збірник текстів. 1–4 класи. Київ, 2014. 88 с.

- 11.Дубовик С. Розвиток діалогічного мовлення школярів на уроках української мови. *Початкова школа*. 2002. № 7.
- 12.Заєць В. Тексти із завданнями для аудіювання і читання мовчки. *Дивослово*. 2010. №12. С. 19–22.
- 13.Кашуба Л. Ознайомлення молодших школярів з функцією абзацу. *Початкова школа*. 2001. №5.
- 14.Кидисюк Н.П., Хомуленко Т.Б. Збірник переказів з української мови для початкових класів. Харків, 1999. 224 с.
- 15.Коваль Г.П., Деркач Н.І., Наумчук М.М. Методика викладання української мови: навч. посібник. Тернопіль, 2008. 287с.
- 16.Копівська К.М. Тексти з української мови для аудіювання та читання мовчки. *Вивчаємо українську мову та літературу*. 2011. №11. С. 28–35.
- 17.Коченгіна М.В. Як навчити вашу дитину писати перекази і твори. Харків, 2009. 96 с.
- 18.Кравчук Д. М. Писемне мовлення учнів 1–3 класів: Посібник для вчителів. Київ, 1984.
- 19.Курач Л., Прищепа О. Ситуативні ролі – позитивний фактор розвитку діалогічного мовлення учнів початкових класів. *Початкова школа*. 2005. № 10. С.30-33.
- 20.Левіна Л. Розвиток мовленнєвої компетентності: діалогічне мовлення. *Початкова освіта*. 2010. № 46. С. 4–6.
- 21.Лобчук О. Навчання мовленнєвої діяльності на уроках мови. Київ, 2011. 120 с.
- 22.Лобчук О. Формування мовленнєвого етикету у молодших школярів. *Початкова школа*. 2017. № 7. С. 12–15.
- 23.Лобчук О., Гудзик І. Мовленнєва діяльність на уроках рідної мови: 2–4 класи. Київ, 2006. 118 с.
- 24.Мельничайко В.Я. Лінгвістика тексту в шкільному курсі української мови. Київ, 1986. 168 с.
- 25.Методика навчання української мови в початковій школі: Навчально-методичний посібник / За ред. М.С. Вашуленка. Київ, 2011. 364 с.
- 26.Орієнтовні вимоги до контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи. <http://old.mon.gov.ua/img/zstored/files/1-2-08-%D1%96.pdf>

- 27.Палихата Е. Я. Культура українського діалогічного мовленнєвого спілкування. Тернопіль, 2003. 104 с.
- 28.Палихата Е. Я. Лінгвістичні особливості діалогічного мовлення. Дивослово. – 1995. – № 3.– С. 29–31.
- 29.Палихата Е.Я. Навчання діалогу на текстовій основі. *Початкова школа*. 1991. №11.
- 30.Пономарьова К. І. Формування в молодших школярів умінь будувати зв'язні висловлювання. *Початкова школа*. 2005. № 11.
- 31.Силор Е. Вправи для розвитку в учнів загальномовленнєвих, комунікативних і текстотворчих умінь. *Початкова освіта*. 2001. № 6.
- 32.Українська мова з методикою навчання в початкових класах. Інтегрований курс / За ред. А.П. Каніщенко, Г.О.Ткачук. Київ, 2011. 232с.

ПИТАННЯ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ГРАМОТИ

1. Психологічні й лінгвістичні основи методики навчання грамоти.
2. Періоди навчання грамоти та їх завдання.
3. Характеристика сучасного звукового аналітико-синтетичного методу навчання грамоти.
4. Прийоми звукового аналізу. Прийоми звукового синтезу.
5. Обсяг знань фонетико-графічного матеріалу за вимогами програми для першокласників у період навчання грамоти.
6. Наукове обґрунтування фішок на позначення звуків української мови, прийоми їх використання на уроках навчання грамоти.
7. Основні етапи вивчення літер у буквеній період навчання грамоти.
8. Вивчення голосних звуків і букв на їх позначення у період навчання грамоти з наведенням прикладів прийомів аналізу та синтезу.
9. Вивчення приголосних і букв на їх позначення у період навчання грамоти. Прийоми удосконалення артикуляції першокласників.
10. Вивчення буквосполучень *дж*, *дз* на позначення звуків [дж], [дз], [дз']. Прийоми, які активізують мислення першокласників у роботі над ними.
11. Методика ознайомлення учнів з новим звуком та буквою.
12. Способи та види читання сторінки букваря: прийоми читання складів. Таблиця слів у стовпчиках, речень, зв'язних текстів.
13. Види робіть з письма в період навчання грамоти.
14. Прийоми розвитку зв'язного мовлення у період навчання грамоти (з наведенням прикладів роботи за сюжетним малюнком).
15. Словникова робота. Види словникових та словниково-логічних вправ, методика їх проведення.
16. Словникова робота. Прийоми пояснення значення слів. Шляхи збагачення словникового запасу.
17. Методика пропедевтичного вивчення синонімів, антонімів, багатозначних слів і будови слова в період навчання грамоти (з наведенням прикладів зі змістом букваря).
18. Види дидактичних ігор та методика їх проведення у період навчання грамоти.

19. Види наочних посібників для навчання грамоти молодших школярів. Методика їх використання у роботі над звуками і буквами на їх позначення.
20. Типи та структура уроків навчання грамоти з наведенням прикладів окремих фрагментів.

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ

1. Літературне читання як навчальний предмет. Мета, завдання та принципи класного читання.
2. Типи уроків читання. Типи уроків класного читання. Вимоги до побудови уроків класного читання.
3. Види читання.
4. Форми читання.
5. Компоненти техніки читання (якості читання). Вправи на формування якостей читання.
6. Закон триступеневого сприймання художнього твору. Види робіт упродовж кожного етапу.
7. Види аналізу художнього твору.
8. Види переказу змісту твору.
9. Складання плану за змістом прочитаного.
10. Жанрові особливості казки. Типи казок. Види казок (відповідно до змісту). Методика роботи з казкою.
11. Методика роботи із легендою.
12. Методика роботи із оповіданням.
13. Методика роботи із науково-пізнавальною статтею.
14. Методика роботи з малюнком у початкових класах.
15. Методика роботи з віршами.
16. Методика роботи із байкою.
17. Методика роботи із прислів'ями, приказками.
18. Методика роботи із скоромовками, чистомовками, загадками.
19. Позакласне читання як тип уроку класного читання. Мета і завдання позакласного читання.
20. Система навчання самостійному читанню. Етапи навчання самостійному читанню. Особливості роботи на кожному етапі навчання.

МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ФОНЕТИКИ, СЛОВОТВОРУ, ГРАМАТИКИ ТА ОРФОГРАФІЇ

1. Значення і завдання вивчення української мови в початковій школі. Принципи побудови та практичне спрямування початкового курсу мови.
2. Лінгводидактичні та психолого-педагогічні принципи навчання української мови.
3. Сучасні методи і прийоми вивчення мови в початковій школі. Класифікація методів навчання.
4. Вправи як метод навчання. Види вправ з української мови для молодших школярів.
5. Типи, структура і методика уроків мови у початковій школі. Сучасні вимоги до уроків мови.
6. Форми перевірки домашнього завдання на уроках української мови.
7. Формування в учнів уявлень про мову і мовлення.
8. Значення і завдання роботи над морфемною будовою слова. Методика ознайомлення з елементами словотворення. Прийоми розкриття понять: споріднені слова, основа слова, закінчення, корінь, префікс, суфікс, спільнокореневі слова
9. Обсяг фонетико-графічних знань для молодших школярів за програмою. Постановка та розв'язання проблемних завдань на фонетичному матеріалі.
10. Методика формування в учнів орфоепічних навичок на основі знань з фонетики і графіки. Види вправ з фонетики, орфоепії, їх значення та методика.
11. Методика використання звуко-складових моделей слів і схем речень у період навчання грамоти
12. Фонетичне та граматичне моделювання і конструювання.
13. Ефективні прийоми засвоєння молодшими школярами знань про орфоепічну вимову та правопис слів із дзвінками та глухими приголосними за програмою початкової школи.
14. Процес формування у молодших школярів уявлень про граматичне поняття. Методичні умови, що забезпечують засвоєння граматичних понять.
15. Види граматичних вправ.

16. Формування у молодших школярів уявлення про частини мови.
17. Системи вивчення частин мови в 1–4 класах. Обсяг знань про кожну з частин мови.
18. Система роботи над іменником у початковій школі.
19. Система роботи над прикметником у початковій школі.
20. Обсяг матеріалу про дієслово у початковій школі за вимогами програми. Проблемний підхід до вивчення правопису особових закінчень дієслів.
21. Прийоми вивчення молодшими школярами займенника за лінійно-концентричним принципом програми.
22. Прийоми вивчення молодшими школярами правопису найуживаніших прислівників за програмою (з наведенням прикладів вправ).
23. Методика ознайомлення учнів прийменником, числівником.
24. Система вивчення синтаксису у початковій школі. Види синтаксичних вправ.
25. Особливості проведення синтаксичного розбору.
26. Методика розкриття синтаксичних понять.
27. Робота над встановленням смислового та граматичного зв'язку між словами в реченні.
28. Методика формування в учнів орфографічних у початковій школі.
29. Методика вивчення орфографії. Види правописних вправ.
30. Види орфографічних правил та методи на їх вивчення.
31. Орфографічний розбір, методика проведення
32. Вивчення теми «Ненаголошені (е, и), (и, е) в коренях слів» (з наведенням прикладів завдань і методики їх виконання).
33. Види диктантів, методика їх проведення.
34. Критерії оцінювання диктантів. Типи помилок у диктантах. Диференційований підхід у роботі над помилками.
35. Основні типи орфографічних помилок учнів на різних етапах. Способи їх попередження. Індивідуальний підхід при навчанні орфографії.
36. Методика формування пунктуаційних навичок у молодших школярів.
37. Мовний розбір, його види і методика проведення.
38. Ведення учнівських зошитів та вимоги до оформлення письмових робіт з української мови.

МЕТОДИКА РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ

1. Психолого-лінгвістичні основи методики розвитку зв'язного мовлення учнів.
2. Структура й зміст програми з розвитку мовленнєвих умінь, формування культури мовлення й етики мовного спілкування учнів 1–4 класів.
3. Основні напрями з розвитку мовлення. Їх характеристика.
4. Методи та прийоми розвитку мовлення молодших школярів.
5. Методика розвитку діалогічного мовлення. Вправи на побудову діалогів.
6. Ознайомлення учнів початкової школи з формулами мовленнєвого етикету.
7. Зміст роботи з розвитку мовлення на лексичному рівні. Види вправ з лексики.
8. Типові порушення лексичних норм у мовленні молодших школярів. Методика роботи з їх усунення.
9. Ознайомлення школярів з прямим і переносним значенням слова, багатозначними словами, найпоширенішими омонімами.
10. Синоніми, антоніми, методика їх опрацювання на уроках рідної мови.
11. Методика опрацювання фразеологічних одиниць з молодшими школярами.
12. Методика ознайомлення учнів початкової школи з текстом, видами текстів та його будовою. Вимоги програми до обсягу знань та оцінювання учнівських текстів.
13. Методика роботи над словосполученнями. Види вправ із словосполученнями.
14. Робота над реченнями. Класифікація вправ над реченням та методика роботи з вправами різних типів.
15. Особливості формування у молодших школярів елементарних уявлень про стилі українського мовлення.
16. Види писемного ділового мовлення у початковій школі. Методика роботи над ними.
17. Особливості монологічного мовлення. Зміст та завдання роботи над його розвитком у початковій школі.
18. Переказ як одна із складових частин системи розвитку мовлення

- молодших школярів. Структура уроку написання переказу.
19. Класифікація переказів. Підготовка до написання переказу.
 20. Види переказів. Вимоги програми до їх написання та оцінювання.
 21. Методика проведення детального, вибіркового, стислого, творчого переказів.
 22. Формування в учнів умінь складати план переказу.
 23. Місце творів у системі роботи з розвитку зв'язного мовлення. Вимоги програми до їх написання та оцінювання.
 24. Класифікація творів. Основні етапи роботи над учнівським твором.
 25. Особливості підготовчої роботи до написання творів різних видів.
 26. Методика написання творів за сюжетною картиною у початкових класах.
 27. Зміст словникової роботи під час написання переказів і творів.
 28. Есе як вид роботи з розвитку мовлення. Етапи написання есе.
 29. Методика аналізу творів творчих робіт. Типи помилок в учнівських творах і переказах та методика роботи над ним.
 30. Прийоми запобігання помилкам в учнівських творчих роботах.
 31. Види перевірки для оцінювання умінь та навичок мовленнєвої діяльності учнів початкової школи.

ТЕСТИ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Серед прийомів звукового аналізу вкажіть «зайве».
 - A. Підкреслена вимова одного із звуків у слові.
 - B. Впізнання і виділення із слів вірша, скоромовки, потішки найчастіше вживаного звука.
 - C. Утворення складів (злиття) приголосного з усіма вивченими голосними.
 - D. порівняння слів, які відрізняються одним звуком.

2. Серед прийомів звукового синтезу вкажіть «зайве».
 - A. Утворити склад (злиття) із вказаних приголосного і голосного звуків.
 - B. Утворити склад (злиття) певного приголосного з усіма вивченими голосними.
 - C. До названого складу дібрати подібний, але з м'яким приголосним.
 - D. Впізнати певний звук у названих учителем словах, визначити його позицію.

3. Важливим принципом сучасного методу навчання грамоти є те, що за одиницю читання береться ...
 - A. Звук.
 - B. Буква.
 - C. Склад.
 - D. Слово.

4. Вкажіть «зайве» серед організаційних умінь і навичок першокласників.
 - A. Дотримуватись правильної постави за партою під час виконання різних робіт, особливо під час письма.
 - B. Вчасно приходити до школи.
 - C. Уміння відібрати навчальне приладдя до уроку, розкласти його в належному порядку.
 - D. Тримати правильно ручку, олівець і зошит під час письма. Дотримуватись єдиних вимог до оформлення письмових завдань.

5. Вкажіть «зайве» серед пропонованих загальнонавчальних умінь і навичок першокласників.
 - A. Зосереджено слухати вчителя і однокласників.
 - B. Відповідати на запитання педагога.
 - C. Розрізняти предмети за розміром, формою, кольором, смаком тощо.

- D. Вчасно і правильно виконувати його завдання і розпорядження, висловлені не тільки в індивідуальному звертанні, а й ті, що мають фронтальний характер – спрямовані до всіх учнів класу.
6. Вкажіть, до якої групи загальнонавчальних умінь і навичок належить вміння зіставляти групи предметів за певною ознакою.
- A. Організаційні вміння і навички.
 - B. Контрольно-оцінні вміння.
 - C. Загальномовленнєві вміння і навички.
 - D. Загальнопізнавальні вміння.
7. Вкажіть, до якої групи загальнонавчальних умінь і навичок належить вміння словесно оцінювати свою роботу за орієнтирами, даними вчителем, вказуючи на позитивні її риси і недоліки.
- A. Загальномовленнєві вміння і навички.
 - B. Організаційні вміння і навички.
 - C. Загальнопізнавальні вміння.
 - D. Контрольно-оцінні вміння.
8. Вкажіть, до якої групи загальнонавчальних умінь і навичок належить вміння зосереджено слухати вчителя і однокласників, відповідати на запитання педагога.
- A. Загальномовленнєві вміння і навички.
 - B. Організаційні вміння і навички.
 - C. Загальнопізнавальні вміння.
 - D. Контрольно-оцінні вміння.
9. Вкажіть, до якої групи загальнонавчальних умінь і навичок належить вміння дотримуватись правильної постви за партою під час виконання різних робіт, особливо під час письма.
- A. Загальномовленнєві вміння і навички.
 - B. Організаційні вміння і навички.
 - C. Загальнопізнавальні вміння.
 - D. Контрольно-оцінні вміння.
10. Вкажіть відповідь, яка не належить до періодів процесу навчання грамоти.
- A. Буквений період.
 - B. Добуквений період.
 - C. Адаптаційний період.
 - D. Післябуквений період.

11. Вкажіть на відповідь, яка не відповідає завданням розвитку мовлення у добуквений період.
- A. Удосконалення звуковимови, удосконалення граматичної будови усного мовлення.
 - B. Робота над культурою мовлення і спілкування.
 - C. Збагачення, уточнення й активізація словникового запасу дітей.
 - D. Вчасне і правильне виконання завдання і розпорядження вчителя.
12. Вкажіть на неправильну відповідь. «У підготовчий період в учнів формуються початкові вміння здійснювати різні види мовного аналізу: ...».
- a) Виділяти речення з мовного потоку, аналізувати їх за кількістю слів, будувати графічні моделі речень.
 - b) Виділяти з речень окремі слова, ділити їх на склади, визначати наголошений склад, встановлювати послідовність усіх звуків у слові.
 - c) Вчити школярів ставити розділові знаки в кінці речень.
 - d) Будувати звуко-складові графічні моделі слів.
13. Орієнтиром для відповідного нахилу елементів літер є:
- A. Допоміжна похила лінія.
 - B. Міжрядкова лінія.
 - C. Верхня рядкова лінія.
 - D. Нижня рядкова лінія.
14. Вкажіть на правильну відповідь. «На першому етапі букварного періоду учні ...»
- A. Вивчають ряд букв, що позначають голосні звуки [а, о, у, й, і].
 - B. Знайомляться з позначенням на письмі м'яких приголосних буквами ь, я, ю, є.
 - C. Виділяють речення з мовного потоку, аналізують їх за кількістю слів, будують графічні моделі речень.
 - D. Виділяють з речень окремі слова, ділять їх на склади, визначають наголошений склад, встановлюють послідовність усіх звуків у слові.
15. Вкажіть на неправильну відповідь. «На уроках письма учні засвоюють такі важливі вміння орфографічного характеру, як: ...»
- A. позначення на письмі звуків у складах і словах (послідовно, без пропуску і заміни літер); роздільне написання слів у реченні;
 - B. вживання великої літери для позначення початку речення та у власних назвах;

- C. виділення з речень окремих слів, поділ їх на склади, визначення наголошеного складу, встановлення послідовності усіх звуків у слові;
- D. позначення на письмі м'якості приголосних звуків буквами ь, і, я, ю, є; перенесення частин слів з рядка в рядок.

16. Вкажіть на неправильну відповідь. «Крім початкового уміння читати, у першокласників мають розвиватися інші види мовленнєвої діяльності – ...».

- A. Складоподіл.
- B. Аудіювання.
- C. Говоріння.
- D. Письмо.

17. За сприйманням тексту диктанти поділяються на:

- A. попереджувальні, коментовані, пояснювальні, творчі;
- B. зорово-слухові, слухово-зорові, слухові, зорові (диктант з пам'яті);
- C. попереджувальні, пояснювальні, вибіркові, словникові, творчі та вільні;
- D. попереджувальні, пояснювальні.

18. За характером керівництва розумовою діяльністю методи навчання мови поділяються на:

- A. Пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, проблемний, частково пошуковий, дослідницький.
- B. Наочні, словесні, практичні.
- C. Практичні, практично-теоретичні, теоретичні.
- D. Слово вчителя, бесіда, ТЗН, усний виклад учителем матеріалу.

19. Із пропонованих методів навчання грамоти вкажіть основний, що усталився у вітчизняній школі.

- A. Буквоскладальний синтетичний метод.
- B. Звуковий аналітичний метод.
- C. Звуковий синтетичний метод.
- D. Звуковий аналітико-синтетичний метод.

20. Ким у вітчизняній школі найповніше і найпослідовніше була розроблена методика навчання грамоти за звуковим аналітико-синтетичним методом?

- A. К.Д. Ушинським.
- B. Д.І. Тихомировим.
- C. В.П. Вахтеровим.

D. В.О. Фрольовим.

21. Провідний принцип звукового аналітико-синтетичного методу навчання грамоти полягає в тому, що формування в дітей початкових умінь читати й писати відбувається ...
- A. від букви до звука;
 - B. складами;
 - C. від звука до букви;
 - D. словами.
22. До якого виду мовленнєвої діяльності відноситься таке визначення: «... уміння учнів слухати і розуміти словесну інформацію»?
- A. Аудіювання;
 - B. говоріння;
 - C. письмо;
 - D. читання?
23. За джерелом знань методи навчання мови поділяються на:
- A. пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, проблемний, частково пошуковий, дослідницький;
 - B. наочні, словесні, практичні;
 - C. практичні, практично-теоретичні, теоретичні;
 - D. слово вчителя, бесіда, ТЗН, усний виклад учителем матеріалу.
24. Які методи за рівнем пізнавальної діяльності учнів визначають І.Лернер, М.Скаткін?
- A. усний виклад учителем матеріалу, моделювання, конструювання, бесіда, метод вправ;
 - B. усний виклад учителем матеріалу, спостереження над мовою, бесіда, метод вправ, робота з підручником;
 - C. репродуктивний, пояснювально-ілюстративний, проблемний, частково-пошуковий (евристичний), дослідницький;
 - D. слово вчителя, бесіда, ТЗН, усний виклад учителем матеріалу.
25. Як називається тип уроку, на якому учнів навчають складати усні висловлювання?
- A. Урок формування вмінь та навичок учнів.
 - B. Урок узагальнення й систематизації знань, умінь та навичок учнів.
 - C. Урок розвитку зв'язного мовлення учнів.
 - D. Урок засвоєння нових знань.
26. З якою із перелічених ознак речення не ознайомлюють учнів 2-4 класів?

- A. Речення виражає закінчену думку.
- B. Для речення характерна змістова та інтонаційна завершеність.
- C. Слова в реченні зв'язані граматично і за змістом, у реченні можуть бути головні і другорядні члени. Головні члени становлять основу речення.
- D. Речення поділяють на односкладні та двоскладні.

27. Із поданих типів речень вкажіть речення, що не класифіковане за метою висловлювання.

- A. Розповідне.
- B. Питальне.
- C. Окличне.
- D. Спонукальне.

28. Програмою передбачено практичне ознайомлення учнів з основою речення з ...

- A. 1 класу.
- B. 2 класу.
- C. 3 класу.
- D. 4 класу.

29. Серед пропонованих різновидів вправ із реченнями вкажіть ту, що не класифікована залежно від ступеня самостійності і пізнавальної активності учнів.

- A. Аналітичні вправи.
- B. Вправи за зразком.
- C. Конструктивні вправи.
- D. Творчі вправи.

30. Із наведених вправ виберіть «зайву», що не є конструктивною.

- A. Відновлення або побудова речень із розрізнених слів.
- B. Складання речень за опорними словами.
- C. Знаходження меж речень у тексті.
- D. Складання речень з конкретним завданням.

31. Процес формування граматичних понять умовно можна поділити на чотири етапи. Перший етап формування граматичних понять полягає в:

- A. в узагальненні істотних ознак, встановленні зв'язків між ними та у введенні терміна;
- B. аналізі мовного матеріалу з метою виділення істотних ознак поняття;
- C. в уточненні суті ознак поняття і зв'язків між ними;

- D. в конкретизації вивченого поняття завдяки виконанню вправ, які вимагають практичного застосування одержаних знань.
32. З чого доцільно починати роботу над відмінюванням іменників?
- A. Запам'ятовування відмінкових закінчень.
 - B. Робота з таблицею.
 - C. Аналіз речень, де іменник вжитий у різних відмінках.
 - D. Робота з деформованим текстом.
33. При вивченні роду іменників використовується:
- A. прийом підстановки особових, вказівних, або присвійних займенників;
 - B. бесіда, робота з наочністю;
 - C. робота з таблицею;
 - D. аналіз речень, де іменник вжитий у різних відмінках.
34. Послідовність визначення роду прикметника така:
- A. підставити особові, вказівні, або присвійні займенники;
 - B. знайти іменник, з яким зв'язаний прикметник, визначити рід іменника; за родом іменника визначити рід прикметника;
 - C. підставити слова мій, моя, моє;
 - D. визначити закінчення прикметника.
35. За яким принципом пишуться слова *солдатський, просьба, умивається*?
- A. Фонетичним.
 - B. Морфологічним.
 - C. Історичним.
 - D. Ідеографічним (смісловим).
36. Орфограмою називається:
- A. написання, яке треба вибрати з низки можливих;
 - B. написання, яке вимагає перевірки, застосування певного правила правопису або звернення до словника;
 - C. система загальноприйнятих правил про способи передачі мовлення на письмі в письмовій формі;
 - D. правила написання слів і правила вживання розділових знаків.
37. Вкажіть на неправильну відповідь. «Сучасна методична література класифікує всі правила на такі типи: ...».
- A. Багатоваріантні правила, які необхідно запам'ятати.
 - B. Одноваріантні правила, які пропонують для однієї й тієї самої фонетичної чи граматичної ситуації лише один варіант написання.

- C. Двоваріантні правила містять вказівку щодо написання, коли є вибір одного написання з двох варіантів.
- D. Правила-рекомендації, інструкції щодо виконання дій, пов'язаних із перевіркою написання слова.
38. Вкажіть на неправильну відповідь. «Вправи на вироблення орфографічної навички поділяються на ...».
- A. вправи на розпізнання орфограми;
- B. вправи на часткове застосування правила;
- C. вправи на повне застосування правила;
- D. списування, диктанти.
39. Вкажіть на неправильну відповідь. «До вправ на повне застосування правила належать ...».
- A. Пояснювальний і контрольний диктанти;
- B. письмо по пам'яті;
- C. різні види списування;
- D. диктант-переклад, вільний диктант, переказ тексту.
40. До якого типу правил належить правило написання префікса З/С?
- A. Одноваріантні правила.
- B. Двоваріантні правила.
- C. Багатоваріантні правила
- D. Правила-рекомендації.
41. На якому принципі ґрунтується правило вживання великої букви?
- A. Фонетичному.
- B. Морфологічному.
- C. Історичному.
- D. Ідеографічному (смисловому).
42. Вкажіть на правильну відповідь. «За призначенням диктанти поділяються на ..»
- A. навчальні диктанти, навчально-перевірні, перевірні (контрольні);
- B. зорово-слухові, слухово-зорові, слухові, зорові (диктант з пам'яті);
- C. диктанти-завдання, диктанти-переклади;
- D. вибіркові, словникові, творчі, вільні.
43. Що розумієте під поняттям «вільний диктант»?
- A. Вид диктанту, коли школярі згідно з поставленим завданням фіксують з продиктованого тексту тільки окремі його частини.

- В. Такий диктант, при виконанні якого діти вносять конкретні, вказані вчителем, зміни в продиктований (а не створений, складений учнями) текст.
- С. Вид диктанту, в якому учням (при можливості точного відтворення змісту продиктованого значними частинами тексту) дається право використовувати і свої слова, вирази.
- Д. Диктант, при якому учні без будь-яких змін, дослівно відтворюють продиктований їм текст.

44. Неточне написання букви, пропуск букви, перестановка чи заміна букви – це ...

- А. фактична помилка;
- В. граматична помилка;
- С. графічна помилка;
- Д. орфографічна помилка.

45. За яким із критеріїв класифіковано такі вправи з лексики: вправи, розраховані на пояснення значення слів; вправи, розраховані на формування навичок уживання слів у власному мовленні?

- А. За дидактичною метою;
- В. за характером розумових операцій;
- С. за ступенем самостійності у виконанні;
- Д. за формою виконання.

46. Вкажіть відповідь, що не є одним із шкільних варіантів діалогу.

- А. Бесіда учителя з учнем.
- В. Рольові ігри.
- С. Інсценування.
- Д. Повідомлення.

47. Форма мовлення, при якій говорить лише одна особа, а решта тільки сприймають її мову, називається:

- А. внутрішнім мовленням;
- В. діалогічним мовленням;
- С. монологічним мовленням;
- Д. зовнішнім мовленням.

48. До якого виду переказу відноситься таке визначення: «...максимально коротка, лаконічна передача змісту прочитаного чи прослуханого тексту»?

- А. Стислий.
- В. Вибірковий.

- C. Творчий
- D. Детальний.

49. Основними типами помилок у творах і переказах учнів є:
- A. орфографічні, пунктуаційні, лексичні, граматичні, стилістичні;
 - B. змістові, орфографічні, пунктуаційні, лексичні, граматичні, стилістичні;
 - C. орфографічні помилки, фонетико-графічні помилки, орфографічні помилки у фонетичних написаннях та орфографічні помилки в морфологічних написаннях;
 - D. грубі, не грубі помилки, описки.
50. Яка із груп узагальнених умінь зв'язного мовлення включає уміння орієнтуватися в умовах спілкування, усвідомлювати тему і основну думку висловлювання та добирати для нього необхідний матеріал?
- A. Інформативно-змістові.
 - B. Структурно-композиційні.
 - C. Граматико-стилістичні.
 - D. Редагування.
51. Учитель пропонує дітям пояснити значення слова *іде* в таких реченнях: *Людина іде* (пересувається). *Літак іде на посадку* (летить). *Урок іде* (триває). *Доц іде* (лле). Це робота із:
- A. Багатозначними словами.
 - B. Омонімами.
 - C. Переносним значенням слова.
 - D. Синонімами.
52. Який прийом слід дібрати, щоб пояснити дітям значення слова *золотий* в словосполученні: *золотий годинник*.
- A. Морфологічний аналіз.
 - B. Тлумачення значення слова.
 - C. Пояснення переносного значення слова.
 - D. Добір синонімів.
53. За напрямом діяльності методи навчання мови поділяються на:
- A. пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, проблемний, частково пошуковий, дослідницький;
 - B. наочні, словесні, практичні;
 - C. практичні, практично-теоретичні, теоретичні;
 - D. слово вчителя, бесіда, ТЗН, усний виклад учителем матеріалу

54. У якому рядку правильно названі види навчальних диктантів?
- A. На основі спостереження, через опосередкований досвід, змішаного типу;
 - B. Детальний, стислий, вибірковий, творчий;
 - C. Попереджувальні, коментовані, пояснювальні, творчі;
 - D. Попереджувальні, пояснювальні, вибіркові, словникові, творчі та вільні.
55. Вкажіть, до якої групи загальнонавчальних умінь і навичок належить вміння тримати правильно ручку, олівець і зошит під час письма, дотримуватись єдиних вимог до оформлення письмових завдань.
- A. Загальноомовленнєві вміння і навички.
 - B. Організаційні вміння і навички.
 - C. Загальнопізнавальні вміння.
 - D. Контрольно-оцінні вміння.
56. Серед фонетичних уявлень, що формуються в учнів у добуковений період навчання грамоти, вкажіть «зайве».
- A. Звуки мовлення (голосний і приголосний; твердий і м'який приголосний).
 - B. Букви.
 - C. Склад.
 - D. Наголос.
57. Вкажіть відповідь, у якій правильно подано порядок встановлення зв'язків між членами речення.
- A. Знаходження залежних слів від підмета; знаходження залежних слів від присудка; визначення основи речення шляхом встановлення зв'язків між підметом і присудком; встановлення залежності між іншими другорядними членами.
 - B. Визначення основи речення шляхом встановлення зв'язків між підметом і присудком; відшукування залежних слів від підмета; відшукування залежних слів від присудка; встановлення залежності між іншими другорядними членами.
 - C. Знаходження залежних слів від підмета; встановлення залежності між іншими другорядними членами; відшукування залежних слів від присудка; визначення основи речення шляхом встановлення зв'язків між підметом і присудком.
 - D. Знаходження залежних слів від підмета; відшукування залежних слів від присудка; встановлення залежності між іншими другорядними членами, визначення основи речення шляхом встановлення зв'язків між підметом і присудком.

58. Вкажіть відповідь, де зазначено складні речення, які не варто пропонувати молодшим школярам для аналізу.
- A. Складносурядні речення, частини яких є двоскладними повними реченнями.
 - B. Складнопідрядні речення.
 - C. Безсполучникові речення.
 - D. Складні речення, частини яких є односкладними чи двоскладними неповними реченнями.
59. Яка із запропонованих вправ не є творчою?
- A. Складання речень на задану тему.
 - B. Складання речень за сюжетним малюнком.
 - C. Складання речень за поданою синтаксичною схемою.
 - D. Складання речень на основі переглянутого фільму чи вистави.
60. Процес формування граматичних понять умовно можна поділити на чотири етапи. Другий етап формування граматичних понять полягає в:
- A. в конкретизації вивченого поняття завдяки виконанню вправ, які вимагають практичного застосування одержаних знань;
 - B. в узагальненні істотних ознак, встановленні зв'язків між ними та у введенні терміна;
 - C. аналізі мовного матеріалу з метою виділення істотних ознак поняття;
 - D. в уточненні суті ознак поняття і зв'язків між ними.
61. Процес формування граматичних понять умовно можна поділити на чотири етапи. Третій етап формування граматичних понять полягає в:
- A. в конкретизації вивченого поняття завдяки виконанню вправ, які вимагають практичного застосування одержаних знань;
 - B. в узагальненні істотних ознак, встановленні зв'язків між ними та у введенні терміна;
 - C. аналізі мовного матеріалу з метою виділення істотних ознак поняття;
 - D. в уточненні суті ознак поняття і зв'язків між ними.
62. Процес формування граматичних понять умовно можна поділити на чотири етапи. Четвертий етап формування граматичних понять полягає в:
- A. в конкретизації вивченого поняття завдяки виконанню вправ, які вимагають практичного застосування одержаних знань;

- В. в узагальненні істотних ознак, встановленні зв'язків між ними та у введенні терміна;
 - С. аналізі мовного матеріалу з метою виділення істотних ознак поняття;
 - Д. в уточненні суті ознак поняття і зв'язків між ними.
63. За яким принципом пишуться слова *пшениця, кишеня, левада*?
- А. Фонетичним.
 - В. Морфологічним.
 - С. Історичним.
 - Д. Ідеографічним (смісловим).
64. Орфографічна пильність – це:
- А. написання, яке вимагає перевірки, застосування певного правила правопису або звернення до словника;
 - В. здатність людини швидко розпізнавати орфограми і визначати їх типи;
 - С. найважливіше орфографічне вміння;
 - Д. автоматична дія.
65. Із наведених відповідей вкажіть ту, що є правильною: «У формуванні орфографічної пильності виділяють такі рівні: ...»
- А. фонетичний, морфологічний, історичний, ідеографічний (смісловий);
 - В. підготовчий, початковий, основний;
 - С. фонетичний (розвиток мовленнєвого слуху), графічний, (запам'ятовування буквеного складу слів), морфемний (прогнозування орфограм у морфемах);
 - Д. пропедевтичний, узагальнюючий, систематизований.
66. Яка мета каліграфічної хвилинки?
- А. Повторення орфографічних правил.
 - В. Удосконалення навички письма.
 - С. Удосконалення мовленнєвих навичок.
 - Д. Повторення раніше вивченого.
67. Що розумієте під поняттям «вибірковий диктант»?
- А. Вид диктанту, який передбачає запис слів з орфограмами, що вивчалися на уроці.
 - В. Вид диктанту, коли школярі згідно з поставленим завданням фіксують з продиктованого тексту тільки окремі його частини.

- C. Вид диктанту, в якому учням дається право використовувати свої слова, вирази.
- D. Такий диктант, при виконанні якого діти вносять конкретні, вказані вчителем, зміни в продиктований (а не створений, складений учнями) текст.

68. Що розумієте під поняттям «творчий диктант»?

- A. Такий диктант, при виконанні якого діти вносять конкретні, вказані вчителем, зміни в продиктований (а не створений, складений учнями) текст.
- B. Вид диктанту, коли школярі згідно з поставленим завданням фіксують з продиктованого тексту тільки окремі його частини.
- C. Диктант, при якому учні без будь-яких змін, дослівно відтворюють продиктований їм текст.
- D. Такий диктант, коли спочатку робиться усний аналіз тексту, що диктується, чи практикуються інші форми, щоб попередити неправильне виконання учнями певного завдання, не допустити помилок.

69. Що розумієте під поняттям «попереджувальний диктант»?

- A. Вид диктанту, коли школярі згідно з поставленим завданням фіксують з продиктованого тексту тільки окремі його частини.
- B. Диктант, при якому учні без будь-яких змін, дослівно відтворюють продиктований їм текст.
- C. Диктант, у якому текст спочатку під диктовку записується, потім здійснюється його розбір, виправлення, коментування.
- D. Такий диктант, коли спочатку робиться усний аналіз тексту, що диктується, чи практикуються інші форми, щоб запобігати неправильному виконанню учнями певного завдання, не допустити помилок.

70. Вкажіть, до якої групи загальнонавчальних умінь і навичок належить вміння уміння робити з допомогою учителя посильні висновки, узагальнення після виконаної роботи.

- A. Загальнонавчальні вміння і навички.
- B. Організаційні вміння і навички.
- C. Загальнопізнавальні вміння.
- D. Контрольно-оцінні вміння.

71. Що розумієте під поняттям «пояснювальний диктант»?

- A. Диктант, у якому текст спочатку під диктовку записується, потім здійснюється його розбір, виправлення, коментування.

- В. Диктант, при якому учні без будь-яких змін, дослівно відтворюють продиктований їм текст.
- С. Такий диктант, коли спочатку робиться усний аналіз тексту, що диктується, чи практикуються інші форми, щоб запобігати неправильному виконанню учнями певного завдання, не допустити помилок.
- Д. Вид диктанту, коли школярі згідно з поставленим завданням фіксують з продиктованого тексту тільки окремі його частини.

72. Визначте відповідь, у якій наведені характерні ознаки тексту-міркування.

- А. Пов'язаність речень за змістом; наявність головної думки, її розвиток;
- В. Теза, яку потрібно довести; її доведення, аргументи; висновки;
- С. Теза, її доведення;
- Д. Припущення, висновки.

73. Яке із завдань словникової роботи передбачає засвоєння нових, раніше не відомих учням слів чи нових значень відомих слів?

- А. Збагачення словника;
- В. уточнення словника;
- С. активізація;
- Д. усунення нелітературних слів.

74. При якому мовленні міміка, жести, репліки співбесідника допомагають дитині правильно висловити думку?

- А. Діалогічному мовленні;
- В. монологічному мовленні;
- С. ситуативному мовленні;
- Д. контекстному мовленні.

75. За яким із критеріїв класифіковано твори: за картиною; у зв'язку з прочитаним твором (оповіданням, статтею); на матеріалі особистих вражень, власного досвіду; на основі творчої уяви?

- А. За способом виконання;
- В. за ступенем самостійності;
- С. за джерелами матеріалу;
- Д. за стилем.

76. Учитель пропонує дітям пояснити значення слова *ключ* в таких словосполученнях: *журавлиний ключ, скрипковий ключ, ключ від замка*.
Це робота із:

- A. Багатозначними словами.
- B. Омонімами.
- C. Переносним значенням слова.
- D. Синонімами.

77. Учитель пропонує дітям скласти речення з такими словами: *корисно–шкідливо, успіх – невдача*. Це робота із:

- A. Багатозначними словами.
- B. Антонімами.
- C. Переносним значенням слова.
- D. Синонімами.

78. Який прийом варто дібрати, щоб пояснити дітям значення слова *золотий* в словосполученні: *золотий голос*.

- A. Морфологічний аналіз.
- B. Пояснення переносного значення слова.
- C. Тлумачення значення слова.
- D. Добір синонімів.

79. Вкажіть на неправильну відповідь щодо класифікації учнівських творів за жанром:

- A. твір-розповідь;
- B. твір-міркування;
- C. твір-опис;
- D. офіційно-діловий.

80. Вкажіть на неправильну відповідь щодо класифікації учнівських творів за джерелами матеріалу:

- A. за картиною;
- B. усні і письмові;
- C. у зв'язку з прочитаним твором (оповіданням, статтею);
- D. на основі творчої уяви; на матеріалі особистих вражень, власного досвіду.

81. У якому рядку подано закон триступеневого сприймання твору?

- A. «первинний синтез», «аналіз», «вторинний синтез»;
- B. підготовча робота, аналіз твору, творчі завдання;
- C. зачин, основна частина, кінцівка;
- D. перше читання твору вчителем, читання твору учнями, відповіді на запитання.

82. У якому рядку зазначено види аналізу художнього твору?
- А. простий, складний, комбінований;
 - В. «услід за автором», пообразний, ідейно-тематичний, комбінований;
 - С. аналітичний, синтетичний, аналітико-синтетичний;
 - Д. близький до тексту, творчий, короткий.
83. У якому рядку зазначено види переказу твору?
- А. простий, складний, комбінований;
 - В. «услід за автором», пообразний, ідейно-тематичний, комбінований;
 - С. аналітичний, синтетичний, аналітико-синтетичний;
 - Д. детальний, стислий, творчий, вибірковий.
84. У якому рядку вказано види читання?
- А. читання вголос та мовчки;
 - В. індивідуальне читання та читання хором;
 - С. вибіркове читання та читання в особах;
 - Д. виразне читання та свідоме читання.
85. У якому рядку вказано компоненти техніки читання (якості читання)?
- А. свідомість, правильність, швидкість, виразність;
 - В. швидкість, точність, свідомість, нормативність;
 - С. вголос, мовчки, хором, «ланцюжком»;
 - Д. стислість, детальність, творчість.
86. Оберіть правильну схему читання й аналізу художнього твору:
- А. первинний синтез – аналіз – вторинний синтез;
 - В. первинний синтез – вторинний синтез – аналіз;
 - С. аналіз – первинний синтез – вторинний синтез;
 - Д. первинний синтез – аналіз – вторинний синтез – аналіз.
87. На етапі «первинного синтезу»:
- А. перший раз учні читають твір «ланцюжком»;
 - В. відбувається перший етап аналізу твору;
 - С. відбувається ознайомлення учнів зі змістом твору;
 - Д. учитель ставить перше запитання за змістом твору.
88. На етапі перевірки першого сприймання:
- А. учитель пропонує декілька нескладних запитань щодо усвідомлення змісту твору;
 - В. учитель з'ясовує, чи учні можуть визначити ідею твору;

- С. учитель перевіряє наскільки діти усвідомили те, що хотів показати автор у цьому творі;
- Д. учитель ставить низку запитань (5 –7) щодо усвідомлення дій та вчинків головних героїв.

89. На етапі «аналізу» твору:

- А. вчитель знайомить дітей з новим твором; діти аналізують текст;
- В. вчитель проводить узагальнюючу бесіду за змістом твору
- С. учитель перевіряє наскільки діти усвідомили те, що хотів показати автор у цьому творі;
- Д. діти читають текст (хором, індивідуально, «ланцюжком» тощо), відбувається аналіз твору.

90. На етапі «вторинного синтезу»:

- А. пропонує дітям вивчити твір напам'ять;
- В. діти читають текст (хором, індивідуально, «ланцюжком» тощо), відбувається аналіз твору;
- С. вчитель проводить узагальнюючу бесіду за змістом твору у межах якої з'ясовує чи учні можуть визначити тему та ідею твору, висловити своє ставлення до прочитаного;
- Д. учитель ставить низку запитань (5 –7) щодо усвідомлення дій та вчинків головних героїв.

91. У якому рядку правильно зазначено типи казок:

- А. народні та індивідуальні;
- В. народні, дитячі та літературні;
- С. народні та літературні (авторські);
- Д. народні, колективні, авторські.

92. У якому рядку правильно зазначено структуру казки:

- А. зачин, основна частина (повторення однотипних подій чи ситуацій), кінцівка;
- В. основна частина (повторення однотипних подій чи ситуацій), кінцівка;
- С. зачин, основна частина (повторення однотипних подій чи ситуацій);
- Д. зачин, основна частина (повторення однотипних подій чи ситуацій), кінцівка (мораль).

93. У чому полягає педагогічна цінність казки?

- А. у тому, що діти легко усвідомлюють зміст казки;
- В. у тому, що перемагає добро, справедливість;
- С. в особливій структурі казки;

Д. у тому, що є вигадані герої.

94. У якому рядку правильно висвітлено структуру байки?
- А. зачин, основна частина, кінцівка;
 - В. оповідна частина та висновок-повчання (мораль);
 - С. зачин, основна частина, висновок-повчання (мораль);
 - Д. зачин, висновок-повчання (мораль).
95. У якому рядку правильно висвітлено значення поняття «нарис»?
- А. невеликий прозовий твір, сюжет якого заснований на певному (або кількох) епізоді з життя одного (кількох) персонажів;
 - В. коротке переважно віршоване алегоричне оповідання, в якому закладено дидактичний зміст;
 - С. оповідний художньо-публіцистичний твір, у якому зображено дійсні факти, події й конкретних людей;
 - Д. сюжетний художній твір, в основу якого покладено вигадані події, які сприймаються як реальні.
96. У якому рядку правильно висвітлено значення поняття «казка»?
- А. невеликий прозовий твір, сюжет якого заснований на певному (або кількох) епізоді з життя одного (кількох) персонажів;
 - В. коротке переважно віршоване алегоричне оповідання, в якому закладено дидактичний зміст;
 - С. оповідний художньо-публіцистичний твір, у якому зображено дійсні факти, події й конкретних людей;
 - Д. сюжетний художній твір, в основу якого покладено вигадані події, які сприймаються як реальні.
97. У якому рядку правильно висвітлено поняття «ідея художнього твору»?
- А. провідна думка твору, ядро задуму автора (те, що хотів показати автор);
 - В. те, про що розповідається у творі;
 - С. вчинки головних героїв, характеристика дійових осіб;
 - Д. те, що віддзеркалює назва твору.
98. У якому рядку правильно висвітлено поняття «тема художнього твору»?
- А. головні герої, про яких йдеться у творі;
 - В. коло подій, життєвих явищ, висвітлених у творі, та проблем, які потребують осмислення (те, про що розповідається у творі);
 - С. те, що віддзеркалює назва твору;
 - Д. провідна думка твору, ядро задуму автора (те, що хотів показати автор).

99. У якому рядку правильно зазначено етапи навчання самостійному читанню?

- А. підготовчий (1 клас), початковий (2 клас), основний (3–4 класи);
- В. підготовчий (1 клас), основний (2–4 класи);
- С. підготовчий (1 клас), основний (2–3 класи), заключний (4 клас);
- Д. початковий (1–2 клас), основний (3–4 класи).

100. У якому рядку слушно запропоновано види робіт на узагальнюючому уроці?

- А. читання текстів, аналіз творів
- В. словникова робота, аналіз текстів, самостійна робота;
- С. вибіркоче читання, аналіз твору, узагальнююча бесіда;
- Д. повторювально-узагальнюючі бесіди, вікторини, тести, самостійна робота.

Урок читання добуквеного періоду

Тема: Спостерігаю за немовними звуками й звуками мовлення. Розрізняю голосні та приголосні звуки.

Мета: Дати учням практичне уявлення про *немовні звуки* і *звуки мовлення*, про *голосні* та *приголосні* звуки за їх істотними ознаками. Ознайомити з основними мовленнєвими органами. Вчити умовно позначати звуки (моделювання звукового складу найпростіших за будовою слів).

Обладнання: індивідуальні дзеркальця для артикуляційних спостережень, фішки на позначення голосних (кружечки) та приголосних (риски).

ХІД УРОКУ

I. Бесіда вчителя про різні природні звуки.

1. Під час бесіди вчитель звертається до звукових уявлень дітей, набутих із природного оточення (мукання корови, кукурікання півня, кування зозулі тощо), а також відтворює звуки за допомогою різних предметів, які діти відгадують на слух (удари в склянку, металевий предмет, шарудіння паперу, удар у барабан, дзеленькання дзвіночка тощо). Якщо є можливість, варто продемонструвати різні природні звуки, записані на платівку або магнітофонну стрічку, наприклад голоси птахів.

- Які звуки ви чуєте, коли мукає корова? ([м], [у]).
- А який звук чуємо найвиразніше, коли гарчить собака? ([р]).
- А коли сичить гусак? ([с]).
- Квокче курка? ([к]).
- Які звуки подає кіт?
- Який звук чуємо в небі, коли летить літак?
- Розгляньте малюнки в «Букварі» (с. 28) і скажіть, які звуки ми чуємо від годинника, коли він просто працює. А якщо це будильник, то який звук він подає? По черзі назвіть звуки, які можна почути від зображених предметів (*літак, шкільний дзвінок, труба*).
- Вам доводилося спостерігати за наближенням грози. Розгляньте на світлинах, які ознаки наближення грози на них зображено (*сильний вітер, блискавка, після якої чується грім*).
- Розгляньте малюнки й скажіть, якими звуками може наповнитися ліс після дощу.

2. Перегляд відео.

- Які звуки у природі ви почули?

II. Поняття про звуки людського мовлення.

- Усе, що ви тільки-но чули, — звуки. Вони звучать по-різному, але ми їх упізнаємо на слух. Зараз я говорю, і ви також чуєте звуки. Це звуки людського мовлення. Їх ми вимовляємо за допомогою мовленнєвих органів. Зараз вимовимо низку звуків. Спостерігайте у дзеркальце, які мовленнєві органи працюють, коли ці звуки вимовляються.

Учні вслід за вчителем вимовляють: [б], [о], [у], [в], [м], [с].

- Які мовленнєві органи, відомі вам, рухалися (працювали), коли ви вимовляли ці звуки? (*Учні називають губи й язик*).

Під час спостережень за вимовлянням різних звуків ознайомлюємо дітей із такими мовленнєвими органами: губи, зуби (верхні й нижні),

язик (кінчик, передня, середня, задня частини), тверде піднебіння. Варто запропонувати дітям поторкатися кінчиком язика об «стельку» в роті. Вона тверда, тому й зветься — тверде піднебіння.

Виконуємо різні артикуляційно-слухові вправи, наприклад:

- Назвіть звуки, які вимовляємо, міцно стиснувши губи, а потім розриваючи цю перешкоду. ([b], [n]).
- Які звуки вимовляємо, притискаючи кінчик язика до верхніх зубів? ([m], [θ], [n]).
- Під час вимовляння якого звуку язик дрижить? ([p]).
- Вимовте кілька звуків, які утворюються глибоко в роті за допомогою задньої частини язика ([k], [z], [x], [r]).

III. Спостереження за діяльністю мовленнєвих органів.

- Діти, вимовимо по черзі звуки [ж], [у], [к]. Спробуємо їх вимовити зливо так, щоб вийшло слово *жук*. Подивимось у дзеркальце, як працюють наші мовленнєві органи, коли ми вимовляємо різні звуки в цьому слові.

Учні спостерігають за рухами губів, щелеп, язика, бачать, що вони працюють по-різному.

- Коли ми вимовляємо звуки й слова, то крізь ротову порожнину проходить повітря і утворює голос або шум. Щоб відчуті струмінь повітря, приставимо долоню близько до губ і вимовимо повільно слово *жук*.

IV. Практичне уявлення про голосні та приголосні звуки.

- Коли вимовляємо одні звуки, повітря проходить крізь ротову порожнину вільно, а під час вимовляння інших воно натрапляє на різні перешкоди. Давайте виявимо ті звуки, під час вимовляння яких повітря не натрапляє на перешкоди, коли губи відкриваються і вільно пропускають повітря.

Шляхом спостережень учні виявляють усі шість голосних звуків, під час вимовляння яких струмінь повітря не натрапляє на перешкоди. Вони фізично (долонею) та артикуляційно відчують струмінь видихуваного повітря, а у дзеркальце бачать, що губи створюють для нього вільний прохід.

- Усі ці звуки — голосні. Вони вимовляються голосом, бо струмінь повітря проходить вільно, без перешкод і не утворює шуму. Розгорніть свої зошити і замалюйте, як працюють губи, коли вимовляємо голосні звуки. (Учні роблять відповідні малюнки).
- Малювати різний знак для кожного голосного звука незручно. Тому всі голосні позначатимемо однаково — кружечками (великими крапками).
- Ще раз повторимо, що кружечком (крапкою) позначатимемо всі звуки, під час вимовляння яких рот розкритий і повітря проходить вільно (голосні).

Так само формуємо в учнів перше уявлення про приголосні звуки, під час вимовляння яких мовленнєві органи утворюють різні перешкоди, крізь які проходить струмінь повітря і утворює шум. Спостерігаємо за артикулюванням звуків [п], [л], [с], [ж], [к].

- Цю перешкоду, діти, будемо позначати рисочкою, смужкою.

Для закріплення учні називають різні голосні й приголосні звуки, піднімаючи водночас відповідну фішку, й навпаки — учитель показує фішку, а учні по черзі називають звуки, які можна нею позначати.

Після динамічної паузи діти вправляються у графічному зображенні голосних і приголосних звуків: малюють у клітинках кружечки та рисочки. Кількох учнів можна викликати до дошки й дати їм завдання позначити кружечком або рисою такі звуки: [ɔ], [y], [p], [ф], [e], [л] та ін.

V. Виконання завдань за підручником (с. 29).

1. Виявлення малюнків предметів, назва яких починається голосним звуком.

2. Виявлення малюнків предметів, назва яких починається приголосним звуком.

3. Виокремлення голосного звука зі слів із трьох звуків (*лев, сом, жук, сир*).

4. Упізнавання у словах і вимовляння (виокремлення) приголосних звуків.

VI. Підсумок уроку.

— Вчилися розрізняти голосні й приголосні звуки.

— Дізналися, що голосні звуки позначаються на схемах слів кружечком або великою крапкою, а приголосні — рисою.

Урок письма добуквеного періоду навчання грамоти

Урок 3. СКЛАДАННЯ РЕЧЕНЬ ЗА МАЛЮНКОМ. ПОДІЛ СЛІВ НА СКЛАДИ. ПИСЬМО ПРЯМИХ І ПРЯМИХ З НИЖНІМ ТА ВЕРХНІМ ЗАОКРУГЛЕННЯМ

Мета: закріплювати вміння правильно тримати олівець; формувати вміння орієнтуватися на сторінці зошита; вдосконалювати навички правильного сидіння за партою під час письма; вчити писати прямі і прямі із нижнім та верхнім заокругленням; розвивати зв'язне мовлення учнів, стійку увагу; виховувати охайність.

Хід уроку

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

II. ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Повторення правил сидіння за партою

- Де стоять ваші ніжки?
- Як тримаємо спинки?
- Де лежать лікті?
- Як нахилена голова?

– Виміряємо відстань між партою і грудьми. (Діти приставляють до грудей долоні.)

Учні вправляються у правильному сидінні за партою під час письма. Учитель стежить, допомагає тим, хто виконав щось неточно.

2. Повторення правила тримання ручки

- Згадаємо, як називаються наші пальці. Якими пальцями ми тримаємо ручку?
- Візьміть ручку до руки, поколюйте ручку між великим і вказівним пальцями; між великим і середнім; піднімайте вказівний палець, тримаючи ручку між великим і середнім пальцем.

III. РОБОТА НАД НОВИМ МАТЕРІАЛОМ. РОБОТА В ЗОШИТІ (с. 3)

1. Бесіда за малюнком (с. 3, вгорі)

- Як звати маленьку першокласницю? З ким вона йде до школи? Хто проводить її біля воріт? Хто стоїть на порозі будинку?
- Яка у Наталочки сім'я? Перелічіть усіх її членів.

- Доберіть за малюнком односкладове слово (кіт, тин, дім); двоскладове (гуси, кури, мама, тато); трискладове (машина, береза, садиба).
- Складіть речення за поданими у зошиті схемами.

Фізкультхвилинка

2. Робота в першому рядку

- Розгляньте завдання в першому рядку.
- Як називаються лінії, які ми будемо писати?
- Де починаємо писати коротку пряму із правим заокругленням?
- Де закінчуємо писати довгу пряму лінію? Учні виконують вправи в повітрі, мокрим пензликом на дошці, виконують вправу в зошиті.

Пальчикова гімнастика «Мишка»

Середній і безіменний пальці разом із великим утворюють «носик», зігнуті вказівний і мізинець – «вушка».

Тишком-нишком
Вийшла мишка із нори.
В шкряботушки
Ніс і вушка догори.

3. Письмо коротких паличок із верхнім лівим заокругленням

– Починаємо писати з середини рядка, ведемо вправо, заокруглюємо під верхньою рядковою, плавно переходимо в пряму, яку доводимо до нижньої рядкової.

Після детального пояснення та «написання» у повітрі учні виконують вправу в рядку.

4. Письмо довгих прямих

– Як називається елемент, зображений у наступному рядку? (Довга пряма)

– Звідки ми її почнемо писати? (Від нарядкової лінії)

5. Послухайте і посміхніться!

МИКОЛКА-ПЕРШОКЛАСНИК
Перший раз малий Микола
Став збиратися до школи.
Олівця поклав у сумку,
Книги, ручку, зошит, гумку,

М'яч, перо, граблі, подушку,
На обід м'яку пампушку,
Двох ведмедиків, лопату,
Білочку руду, хвостату,
Лук і стріли, і рушницю,
Ще й пухкеньку паляницю,
Ще стільця, стола, і парту,
І географічну карту,
Трактора, машинку, мило –
Вже й надворі звечоріло.
Сів Миколка, дума думку:
«Чи усе поклав у сумку?»

Н. Кир'ян

- Якої помилки припустився Миколка?
- Що ви йому порадите?
- Назвіть навчальне приладдя, яке слід носити до школи.

6. Письмо довгих і коротких прямих

- Розгляньте завдання в наступному рядку.
- Що на ньому зображено?
- Де починаємо писати довгу пряму? (Від надрядкової лінії.)
- Де починаємо писати коротку пряму? (Від верхньої рядкової.)
- Як називається вертикальна лінія праворуч на сторінці зошита.
- Пам'ятайте, що за неї виходити не можна.

Учні виконують завдання в рядку. Під час письма вчитель перевіряє, чи правильно учні тримають ручку, чи правильно лежить зошит, окремим учням надає індивідуальну допомогу.

7. Письмо довгих прямих і коротких із верхнім лівим заокругленням

Пальчикова гімнастика

IV. ПІДСУМОК УРОКУ

- Наш урок добігає кінця.
- З яким настроєм ми його закінчуємо?
- Що найбільше сподобалося на уроці?

УРОК ПИСЬМА БУКВЕНОГО ПЕРІОДУ НАВЧАННЯ ГРАМОТИ

Тема: Рукописна велика буква К.

Відривні поєднання складників великої букви К.

Мета:

Формування предметних компетентностей:

- Навчити учнів писати велику букву К, слова і склади з цією буквою;
- Встановлювати відповідності між вивченими друкованими і рукописними буквами;
- Вдосконалювати навички звукового аналізу слів;
- Розвивати зв'язне мовлення учнів.

Формування ключових компетентностей:

- *комунікативної:* формування культури усного та писемного мовлення, як засобу вільного спілкування та самовираження; уміння дотримуватись правил поведінки під час роботи в парі; готовність до публічного словесного представлення результату;
- *вміння вчитися:* формування навичок готовності самостійно працювати з новим, доступним за складністю навчальним матеріалом;
- *соціальної:* виховувати охайність, старанність, наполегливість;
- *здоров'язберігаючої:* виховання в учнів особистісних якостей, які сприяють збереженню та зміцненню здоров'я;
- *соціальної:* виховувати охайність та старанність при письмі, інтерес до природи.

Обладнання: мультимедійний комплект, набір предметних малюнків, овочів.

Хід уроку:

I. Організаційний момент.

II. Повторення вивченого матеріалу.

1. Звуковий аналіз слів.

- Відгадайте загадку.
Вузлувата і листата,
Дуже мудра, головата,
Сто сорочечок на ній
Що це? (*Капуста*).
- Виконайте звуковий аналіз цього слова.

- Скільки складів у слові?
- Назвіть наголошений склад.

2. Гра «Зваріть борщ».

Робота в групах(парах).

Кожна група отримує набір предметних малюнків: капуста, помідор, буряк, кріп, картопля, морква, квасоля, диня. Учням слід вибрати овочі для борщу. У назві вибраного овоча має бути звук [к] (Додаток).

III. Актуалізація опорних знань.

1. Слайд 2. Бесіда за малюнком. Розвиток мовлення «Мої улюблені рухливі ігри».

IV. Повідомлення теми та мети уроку. Робота над новим матеріалом.

Демонстрація навчальної презентації.

1. Робота в зошиті. Виконання розчерку «Космонавт» с.41.

(зображення космонавта з прапором України).

- Розгляньте малюнок.
- Хто на ньому зображений?
- Хто такий космонавт?

Розповідь про космонавта України Леоніда Каденюка.

- Діти, згадайте, правило написання імен та прізвищ людей.
- З якої літери ми напишемо прізвище першого космонавта незалежної України?
- Сьогодні ми будемо писати велику рукописну букву К.

2. Зіставлення літери К з уже вивченою великою рукописною літерою Н.

Виділення складників букви К.

3. Слайд 4. Методика написання букви К.

4. Письмо букви К у зошиті.

5. Письмо буквосполучень.

Рухлива вправа «Квасимо капусту»

Руками імітуємо відповідні рухи:

- *Ми капусту шаткували!*

(двічі) – прямими, напруженими долонями імітуємо рухи сокири: уверх-униз.

- *Солі в неї ми поклали!*

(двічі) – пальці зібрані «щіпкою», «солимо капусту».

- *Ми капусту м'яли, дерли!*

(двічі) – енергійно стискаємо пальці в кулачки, то одночасно на двох руках, то по черзі.

- *Смачну моркву туди терли!*

(двічі) – пальці однієї руки зжаті в кулак і здійснюють ритмічні рухи уверх-униз по долоні другої руки. Після цього міняємо руки.

6. Письмо імені Клим.

7. Вправа «Перетворення».

Написання речення, **Клим на конику**, з друкованого шрифту – рукописним.

V. Закріплення вивченого матеріалу.

1. Письмо слів *осел – ослик, слон – слоник.*

2. Гра «Що переплутав художник?»с.41.

3. Робота над завданнями презентації.

Слайд 15. – Який малюнок буде на другій плашці, якщо «и» замінити на «і»?

Слайд 16. – У які магазини зайшли Юрко та Оксана?

- Дізнайся у друзів які речі вони б хотіли придбати для себе.

Слайд 17. – Що можна сказати про господарів цих кімнат?

Слайд 18. - Розкажи, хто турбується про твій одяг та взуття?

VI. Підсумок уроку.

VII. Рефлексія.

вершув не лінуєся.

№2

Срібнястий, синій

Терше берізка

Класна робота

Дистант

Друзі пташків

Кастама весна. Птиче прокинь сонце
зінало сніги. З чир котили струночки.

Зеліне малодра травичка. * Косого дня

приоб'яють з вітром прокинь пташки.

Дити зустрічають весняні гості.

До іх зустрічю потрапила дівко.

Авесь та Терше прокинь на берізі шавіно.

Інші хлоп'ята прив'язали синишисі.

Друзині пташки почали носити у свої хатки
травичку і пі'я. Скоро вище будують свою

пташечкама.

Ін.- Весна, зеліне, пташки.

Тр.- Дити, друзині, друзині.

Д.-

Друзі птахів

Настала весна. М'яке проміння сонця зігнало сніги. З гір потекли струмки. Зелене молоді травичка. Кожного дня придбувають з вітри перелітні птахи.

Діти зустрічають весняних гостей. До їх зустрічі готувалися давно. Овесь та Петрик прикріпили на березі шпаківню, Ігій хлоп'ята прикріпили синички.

Дружні птахи почали носити у свої хатки травичку та пір'я. Скоро в них будуть маленькі пташенята.

Ім. — весна, проміння, хатки.

Пр. — М'яке, молоді, маленькі.

Д. — носити, настала, зелене.

25 лютого
Далашня робота

Настала зима. Зацупала землю
сріблястим снігом. Приметіли
північні гості. Посідали вони на
засніжених деревах — і ті погарні-
шали. Скрізь намети снігові, а на
деревах рум'яні, червоні яблунка
пламеніють. Звісно, мієкі це не
яблунка а красені снігурі. Вони
ї у сад залітають, і в парк, і на
годівницю сідають, якщо побачать
там кленове, ясонове або сосянчи-
нове насіння. Підсилай коршчу не
лінуйся! Але що це? Сніг почав
танути, і пташок не стало. Неро-
злучний снігур зі снігом. Через
це пташку й збуть снігуром.

1 березня
Класна робота
Диктант

ЗРАЗКИ УРОКІВ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ

АУДІЮВАННЯ

(2 клас)

1. Тестування.

– Уважно послухайте текст, тому що вам необхідно буде відповісти на запитання.

Учитель пояснює, як слід виконувати завдання: спочатку записати назву твору і номери запитань (1, 2, 3, 4) у стовпчик. Після прослуховування тексту вчитель ставить запитання. Учні обирають із двох варіантів і біля цифри, що позначає запитання, ставлять номер відповіді (1–2).

Вишенька

Ходить Андрійкова мама по скрипучому снігу навколо вишеньки і журиться.

– Ой лихо, горобці, подзьобали усі бруньки на деревах! Андрійко стоїть у маминих слідах і бачить на снігу луску від вишневих бруньок.

– Мамо, – питає хлопчик, – а чому горобці унадились до наших вишень?

– А тому синку, що сніг засипав усю землю навкруги і голодні пташки ніякої поживи з-під нього дістати не можуть, – відповіла мати.

Андрійко подумав трохи і притьмом кинувся до хати.

Незабаром повернувся із куснем хліба, покришив його і розсипав на снігу навколо вишні. І припрошує пташок:

– Їжте, горобчики, їжте, сіренькі, на здоров'ячко! (93 слова)

(Л.Вишневецький)

Словникова робота.

Унадились – часто з'являються.

Притьмом – дуже швидко.

Незабаром – скоро.

Тестові запитання.

1. Горобчики пошкодили бруньки чи кору вишень?
2. Горобчики дзьобали бруньки тому, що їм подобалося робити шкоду, чи тому, що їм нічого було їсти?

3. Андрійко розсердився на горобчиків чи пожалів їх?

4. Андрійко радився з мамою чи сам здогадався підгодувати горобчиків?

Завдання (учитель ще раз перечитує текст).

1. Запишіть ці слова у такому порядку, в якому відбувалися події, описані в тексті (слова записані на дошці):

бачить, ходить, кинувся, подумав, унадились, покришив.

2. Допишіть словами тексту (вчитель читає запитання, а учні записують номер запитання і слово-відповідь).

1) Сніг (який?) сипучий чи рипучий.

2) Мама (що робить?) сумує чи журиться.

3) Сніг (що зробив?) застелив чи засипав землю.

4) Горобці не можуть дістати (що?) поживи чи їжі?

3. Запишіть пару слів, які римуються (учитель читає кожен рядок слів двічі):

1) хати, стелити, мати, дзьобати;

2) горобці, хлопчаки, на горобинці, молодці;

3) питає, дістає, грає, снідає.

Учитель збирає роботи й оцінює їх.

АУДІЮВАННЯ (3 клас)

1. Перевірка розуміння прослуханого тексту за допомогою завдань тестового характеру.

Слухання тексту

Іншим разом

Влетівши в тролейбус, Петрик, як завжди, зайняв місце біля вікна й обличчям прилип до скла. Наче вулиці, якими їхав до школи, бачив уперше. Так було менше шансів зустрітися очима з докірливим поглядом якоїсь бабусі. Тоді, хочеш не хочеш, а довелося б поступитися місцем.

У школі Петрик мало не налетів на вчителя географії.

– Здрастуйте, Семене Яковичу! – привітався він.

– А ми вже з тобою бачилися сьогодні, – сказав учитель.

– Хіба? – здивувався Петрик.

– У тролейбусі, – посміхнувся Семен Якович. – Я стояв біля тебе, а ти сидів і вдавав, що нікого навколо себе не помічаєш.

Петрик почервонів.

– Я... Я просто... У мене зір поганий, – нарешті знайшовся він.

– А, он воно що, – співчутливо мовив учитель. – Тоді все зрозуміло.

Наприкінці уроку Семен Якович оголосив, що в неділю, тобто завтра, відбудеться похід до лісу.

– Будемо вчитися ходити за компасом! – попередив він.

– Ура-а-а! – першим схопився на ноги Петрик і заплескав у долоні.

– А Петрикові Савченку цього разу доведеться посидіти вдома, – сказав учитель. – Піде з нами іншим разом. У нього несподівано так зіпсувався зір, що він за півметра нічого не бачить. Отже, треба йому спершу піти до лікаря, щоб окуляри прописав.

(180 слів)

(Д.Харченко)

Словникова робота.

Докірливий – такий, у якому є незадоволення, звинувачення.

Вдавав – робив вигляд.

Зіпсувався – став поганим, несправним.

Перевірка розуміння тексту.

1. Чому Петрик у тролейбусі сидів, відвернувшись до вікна? Вибери:
 - а) не хотів бачити докірливих поглядів старших;
 - б) йому щось боліло в очі;
 - в) він обдумував щось важливе.
2. Що сказав при зустрічі з Петриком учитель географії? Вибери:
 - а) що у них буде похід до лісу;
 - б) що він у тролейбусі стояв поруч із Петриком;
 - в) що хлопці мусять поступатися місцем старшим.
3. Що відповів на його слова Петрик? Вибери:
 - а) він читав і не помітив учителя;
 - б) у нього погано із зором;
 - в) він замислився.
4. Про що повідомив учитель наприкінці уроку? Вибери:
 - а) що в неділю вони підуть до лісу вчитися ходити за компасом;
 - б) що вони підуть до лісу спостерігати за ознаками осені;
 - в) що в неділю вони братимуть участь у змаганні туристів.
5. Як учитель пояснив, чому Петрик не піде з ними? Вибери:
 - а) у Петрика зіпсувався зір;
 - б) Петрика не беруть із собою, бо він заслужив покарання;
 - в) Петрик спочатку зрадив, а потім чомусь відмовився йти.
6. У який спосіб учитель намагався переконати Петрика у тому, що той був неправий? Вибери:
 - а) вчитель усе пояснив йому і висловив своє обурення;
 - б) вчитель виявив почуття гумору і спонукав Петрика до роздумів;
 - в) вчитель пообіцяв поговорити з батьками Петрика.

2. Визначення теми і основної думки.

– Про що цей текст? Яка його основна думка?

3. Чи в такій послідовності відбувалися події у творі?

1. Учитель оголошує про похід до лісу.
2. Петрик прилип поглядом до скла.
3. Розмова вчителя з Петриком.

Запис плану тексту в зошити.

4. Переказ тексту за опорними словами.

На дошці заздалегідь записані слова: *зайняв, налетів, почервонів, знайшовся, оголосив, сказав.*

– Як називаються всі ці слова?

– Перекажіть текст, використовуючи ці слова.

Запис опорних слів у зошит.

5. Знайдіть помилку? (Чи так у тексті?)

Їхав зі школи.

Петрик зблід.

На початку уроку.

За метр нічого не бачить.

Потім піти до лікаря.

6. Чи відповідає картина змісту тексту?

Учитель добирає дещо схожу за змістом картину. Учні розмірковують, чим не схожі зміст тексту і картини.

7. Підсумок уроку.

– Чого ми вчилися на уроці? Хто сьогодні був найуважніший?

ОПОРНА ГРУПА ЛЕКСИКИ

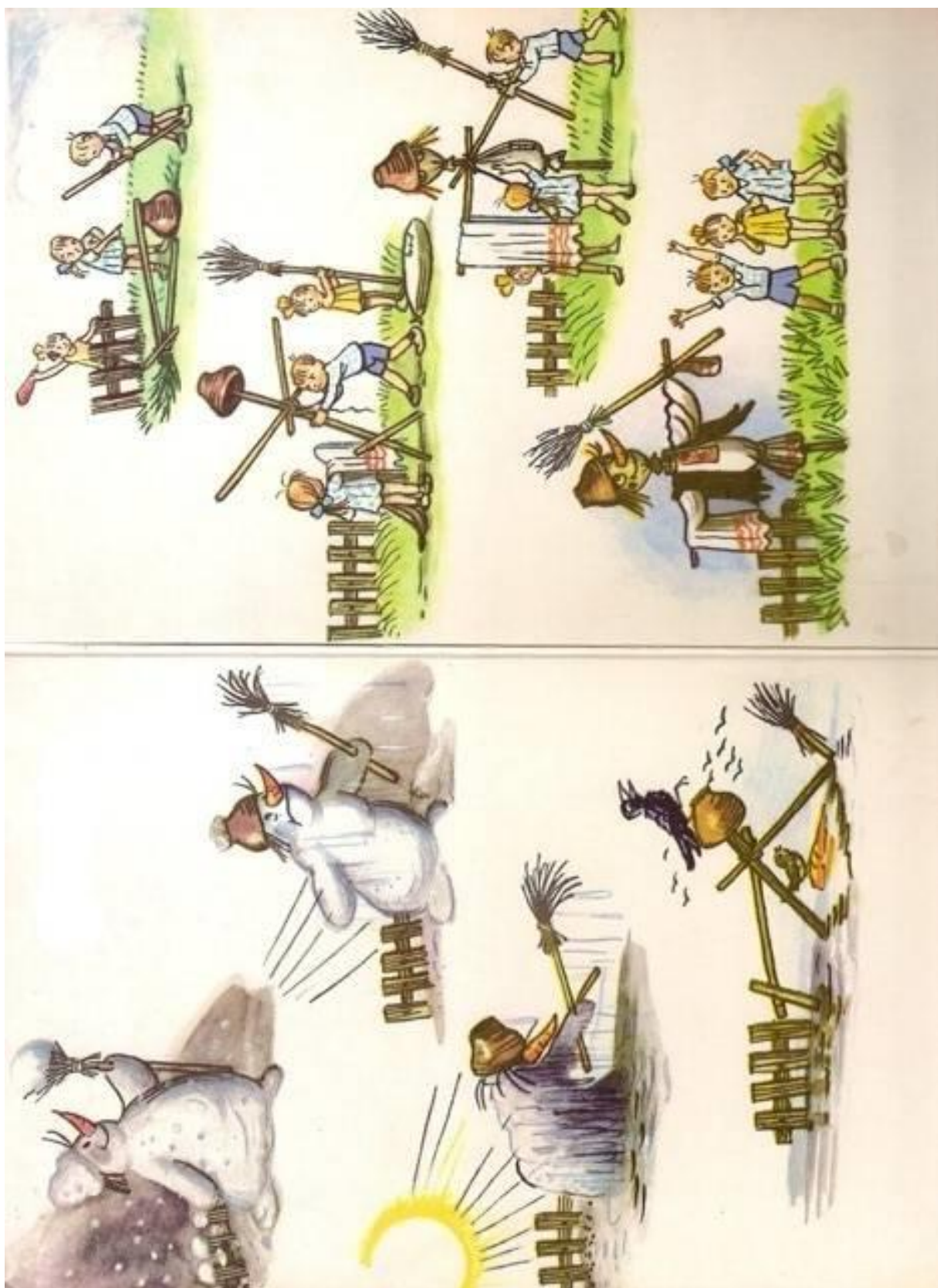
1.	Зима – справжня чарівниця
Іменники	Сніг, лід, зима, мороз, заметіль, завірюха, хурделиця
Дієслова	сріблом сіяв, виблискував, іде, рипить, сіється, лежить, повалив, наткав полотна, засипав, носить, обліпив, кружляє; Заморозила, засипала, закружляла, вкрила, лютує
Прикметники	Блискучий, іскристий, мерехтливий, синій, срібний, чистий, брудний, колючий, крижаний, кришталевий, лапятий, мокрий, нерозталий, неходжений, пухнастий, скрипучий, талий, тихий, казковий, незайманий, сумний; морозна, яскрава, сніжна, срібно сніжна, люта, холодна, сурова
Синоніми	Снігові зірочки, снігова пороша, снігова крупа, віхола, завірюха, завія, метелиця, сніговій, хуга, сніговиця, хурделиця, хуртовина чарівниця, красуня, чаклунка, витівниця, чародійка
Порівняння	Мов прозорий білий метелик; як тонке дороге полотно
Словосполучення	Чистий аркуш грудневого снігу; білі шати дерев; талого снігу, строга урочистість снігів, тріщить мороз,

План

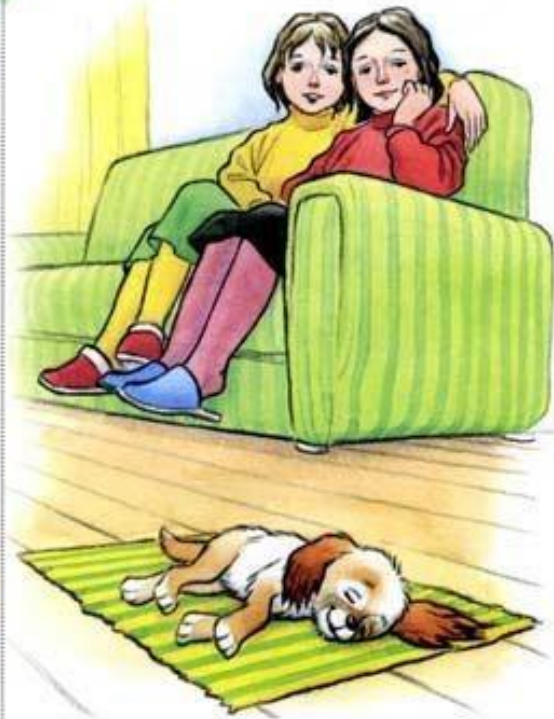
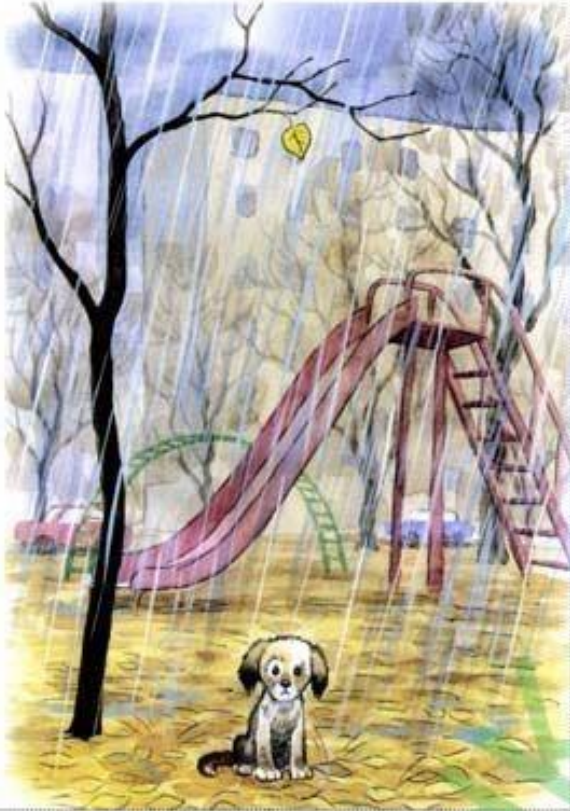
1. Прийшла чаклунка зима.
2. Краса зимової природи.
3. Зимові клопоти.
4. Моє враження від зимової казки.

СЕРІЇ МАЛЮНКІВ ДЛЯ НАПИСАННЯ ТВОРІВ

1.



2.



3.



4.

ЗРАЗКИ УЧНІВСЬКИХ ПЕРЕКАЗІВ

Миська

План

1. Миська - це красуня нашого лісу.
2. Опис голови миски.
3. Які у неї лапки?
4. Найбільша прикраса миски.

Миська - це красуня нашого лісу. Вона струнка і дуже спритна. Коли вода викидається. Особливо взимку. Коли її злотавка шубка виблискує взимку.

Ніс у миски вушичкою, очі у неї світаються вночі, вуся у миски маленькі і гостренькі.

Завдяки заднім лапам вона може робити великі стрибки. Міме пальцями у м'ялкенюкі подиашки.

Найбільший у миски і пухнастий хвіст. В лісі її можна дуже легко візнати.

Лисиця

План

1. Лисиця - це красуня нашого лісу.
2. Опис голови лисички.
3. Які у неї лапки?
4. Найбільша прикраса лисички.

Лисиця - це красуня нашого лісу. У неї очі хитрі, схожі на каміниці. У неї лапки, як подушечки. В неї тіло гнучке, і струнке. Шкура в неї взимку вишкульє. Хвіст у лисички рудий, пухкий.

Ніс у лисички довгий. Вуса у неї гострі. Завдяки заднім лапам вона ^{може} стрибати робити великі стрибки.

Найбільша прикраса ^{лисички} це хвіст. Її дуже легко розрізнати серед інших тварин.

Мшотка Тіан

1. Мшотка - це красива лісу.
2. Там голови мшотки.
3. Деї в мшотки ланки?

4. Найбільша краса мшотки.

Мшотка - це красива намого лісу.
Вона надбавана в білу. Камі
вона біжить, то тіло викидає.

Собливо мшотка гарна в змичку.
Камі її надбавана, златава
мшотка виділяється на сілому смичку.
Тілова красиві видобивена. Тіс у
неї видобивені. Очі в мшотки
горні немов буршотки. На голові
в мшотки маленькі та гостротки
буршотки.

Задні ланки мшотки смички.

Завдяки ним вона далеко ширшає!

Передні ланки в неї гнотки. Між
нащотками в мшотки м'якоти
подрушотки. Завдяки ним в неї
тіла кода.

Найбільша краса мшотки
це її хвіст. Він у неї рудий
та пурпурний. Тілу її мшотка
легко розгнотати серед інших
збірив.

ЗРАЗКИ ТВОРІВ

1.

Прийшла весна
Ростають сніги, тепліє погода на вулиці.
Птахи шукають тилі можна побачитись.
Деякі птахи будують гнізда. Вони готують-
ться до весни. На озерах та ставках росте
люд. Вода стає теплішою. Деякі люди
вже купаються. Сонце висить над, тисто у
небі, сонце уже навідріє. Уже з'являються пш
ди. Знаєть уже прийшла весна.

2.

ЗРАЗКИ ЕСЕ

ЯКОЮ БУВАЄ ОСІНЬ?

1. Прочитай різні варіанти есе на одну тему.

Варіант 1

Осінь

Настала осінь. На деревах пожовкло листя й розпочався листопад.

Ми з Мишком прийшли до міського парку. Тут легко дихалося. Хотілось упасти на яскравий килим з опалого листя й дивитися в прозоре небо. Але на те не було часу. Ми принесли горіхи для білочок. Кожна з цих тваринок має запаси на зиму 10–15 кг горіхів. Ці руденькі красуні скоро одягнуть нові шубки — пухнасті й сірі. Тоді їм важко буде помітити серед гілок, покритих снігом.

Я знаю, що тваринам у місті взимку важко вижити, тому й стараюсь разом із друзями їм допомагати. Думаю, що й узимку будемо приходити до них, щоб підгодовувати.

Варіант 2

Осінь

Осінь! Чудова пора року. Вона розфарбувала в різні кольори листя рослин. Природа восени розкошує в жовтих, червоних, бордових барвах. Де-не-де проглядає зелений колір літа. У сонячні осінні дні небо сіро-голубе з легкими хмаринками.

Уранці прохолодно. Дні стають коротшими. Ласкаве сонечко ніжно голубить людей і природу. Короточасні дощі змінюються зливами, що мають особливу красу. Красу могутню, неначе сталеву.

Спостерігаючи з року в рік за змінами природи й настроєм людей у різні пори року, я зрозумів, що людина, яка любить життя, знаходить красу в будь-якому стані природи, чує музику барв і бачить кольори звуків.

Варіант 3

Осінь

Подув вітер. Небо посіріло. Ллють холодні дощі. Вивірка* Тося вперше побачила осінь, бо народилася влітку. Вона зраділа, коли дощі припинилися, засяяло сонечко й мама сказала, що настало бабине літо.

Вивірка скакала по деревах, бавилася з барвистим листям. Вона перестала допомагати мамі готуватися до зими. Мама сварилася, але це на Тосю не діяло...

Якось уранці Тося прожогом вискочила з гнізда... Жаж! Страшна злива. Небо чорне. Від несподіванки вона не втрималася й полетіла вниз шкеребёрть. Мокра, застуджена Тося з маминою допомогою ледь видерлася назад. Мама погодувала її, зігріла й поклала в ліжечко.

Я думаю, що необачність Тосі скінчилася б інакше, якби поруч не було мами. Мами, як янголи, оберігають нас від усіляких небезпек.

2. З'єднай стрілками варіант есе з типом тексту.

Варіант 1	казка
Варіант 2	розповідь
Варіант 3	опис

3. Заверши малюнок смайлика, який відповідає твоєму настрою, коли ти думаєш про осінь.



* Вивірка — білка.

ВИДИ ПОМИЛОК У ПЕРЕКАЗАХ ТА ТВОРАХ

№ п/п	Види помилок	Суть помилки
1	Змістові З	Не розкрито тему тексту, невідповідність роботи темі й основній думці. Нечітко передано головну думку тексту. Про щось сказано недостатньо. Додано щось зайве. Порушено послідовність викладу. Відступи від теми.
2	Лексичні (мовленнєві) Л	Слово вжито у невласивому йому значенні.. Використане спотворене, перекручене слово. Невиправдано повторюються слово або спільнокореневі слова. Невиправдано повторюються схожі речення. Ужито зайве слово. Ужито росіянізми, діалектизми та просторічні вирази. Порушено лексичну сполуку. Бідність і одноманітність синтаксичних конструкцій. Уживання слів, не властивих зображуваній епосі.
3	Граматичні Г	Ужито неправильно утворене слово. Слово вжито у спотвореній формі. Неправильно поєднано слова між собою. Неправильно побудовано речення. Неправильно утворено форми ступенів порівняння якісних прикметників і прислівників. Неправильне відмінювання числівників. Неправильний вибір прийменника. Неправильна побудова речень із дієприслівниковим зворотом. Відрив підрядного речення від головного.
4	Орфографічні І	Слово записано з порушенням правил щодо написання літер, які позначають ненаголошені голосні, приголосні звуки, що уподібнюються, щодо вживання м'якого знака чи апострофа тощо.
5	Пунктуаційні V	Неправильно розставлено розділові знаки.
6	Стилістичні С	Неправильно вжито слово, яке не відповідає стилеві тексту. Уживання мовних штампів. Нагромадження в одному реченні слів, що належать до тієї самої частини мови.